ORTODOKSİA

Her ay neşr olunan

AHLAKÎ VE DİNİ RESALE

Müdir Mes'ul : Meletios Lukakis

-Mahal idare : Fener Rum Patrikhanesi

Ἔτος Δ´ 31 Ἰουλίου 1929 Τεῦχος 43ον

ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΗΘΙΚΟΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΝ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΚΑΙ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ

† Ο ΧΡΙΣΤΟΥΠΟΛΕΩΣ ΜΕΛΕΤΙΟΣ

ΑΡΧΙΣΥΝΤΑΚΤΗΣ

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΑΝΤΩΝΙΑΔΗΣ

Καθηγητὴς Ἱ. Θεολογ. Σχολῆς Χάλκης

Η ΕΝΟΤΗΣ

ΤΩΝ ΟΡΘΟΔΟΞΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ

Ἡ ἰδέα τῆς ἑνότητος τῶν χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν ἀναντιλέκτως εἶναι παλαιὰ καὶ ἐκαλλιεργήθη ἤδη ὑφ' ἁπασῶν τῶν πεφωτισμένων διανοιῶν, αἵτινες ἐπόθησαν νὰ πραγματοποιηθῇ ἡ ἀποκατάστασις τῶν Ἐκκλησιῶν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Πλὴν μέχρι τῆς πραγματώσεως τῆς μεγάλης καὶ ἁγίας ταύτης ἑνότητος εἶναι βεβαίως ποθητόν, ὅπως τοὐλάχιστον αἱ ἡμέτεραι ὀρθόδοξοι Ἐκκλησίαι ὦσιν ἓν ἐν τῷ συνδέσμῳ τῆς εὐαγγελικῆς ἀγάπης, ἐξωτερικευομένης διὰ τῆς πνευματικῆς ἐπικοινωνίας καὶ συνεργασίας τῆς ἀνωτάτης Ἱεραρχίας διὰ Πανορθοδόξων Συνεδρίων, ὅσον τὸ δυνατὸν συχνοτέρων, ὡς καὶ διὰ κοινῶν δημοσιογραφικῶν ὀργάνων.

Πρὸς τοῦτο εἶναι εὐχῆς ἔργον, ὅπως ὁ παρὼν χρόνος τῆς ἐν Ἀνατολῇ εἰρήνης καὶ ἠρεμίας, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν χθές, χρησιμοποιηθῇ καταλλήλως. Ἐκ τοιούτων σκέψεων ὁρμώμενοι ἀπευθύνομεν πρὸς τὴν Ἀνωτάτην Ἱεραρχίαν καὶ πρὸς τοὺς Ὀρθοδόξους Θεολόγους τὴν κατωτέρω ἡμῶν ***ἔκκλησιν μετὰ τῆς παρακλήσεως καὶ ἐλπίδος, ὅπως αὕτη ἀποτελέσῃ τὸ ἔναυσμα εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἐπισήμων ἀντιπροσώπων τῶν Ἐκκλησιῶν τούτων*** πρὸς ἀποκατάστασιν τοῦ συνδέσμου τῆς μεταξὺ αὐτῶν ***ἑνότητος,*** συνδέσμου πραγματικοῦ καὶ ἰσχυροῦ.

Παρακαλοῦμεν θερμῶς, εὐαρεστήθητε ἵνα λάβητε πρωτοβουλίαν καὶ δώσητε τὴν ἀπαιτουμένην ὤθησιν πρὸς τοιαύτην κατεύθυνσιν καὶ ποθητὴν ἐνέργειαν πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ ἀνωτέρου σκοποῦ.

* * *

Ἔκκλησις, *ἀπευθυνομένη πρὸς τὴν Ἱεραρχίαν καὶ πρὸς τοὺς Θεολόγους τῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν.*

Πρὸς τὴν πραγματικὴν ἐν Κυρίῳ ἑνότητα.

Ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις τῆς Ἀνατολῆς οὐδεμία κίνησις.

Ἓν εἶδος ἀποχαυνώσεως καὶ ψυχικοῦ βάρους, ὡς κατὰ τὸ θέρος συνεπείᾳ τοῦ ὑπερβολικοῦ καύσωνος, ἔχει καταλάβει τὰς ψυχὰς τῶν κληρικῶν τῶν Ἐκκλησιῶν τούτων.

Πλὴν τῶν συνήθων ἀσχολιῶν ἀπὸ πολλοῦ οὐδὲν τὸ ἔκτακτον καὶ ἄξιον προσοχῆς φθάνει εἰς τὰς ἀκοὰς ἡμῶν ἐκ τῶν διαλαμψασῶν ὀρθοδόξων χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν. Τοιοῦτος δέ, ἄνευ ἐκτάκτων ἐκλάμψεων, βίος τοῦ μωσαϊκοῦ, ἐξ οὗ ἀποτελεῖται ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία, ἐδικαιολογεῖτο χθές· νῦν ὅμως ἐν τῷ παρόντι καιρῷ τῆς εἰρήνης καὶ πολιτικῆς ἡσυχίας εἶναι ἀκατανόητον νὰ συνεχίζηται οὗτος καὶ νὰ μὴ ἐπωφελῆταί τις ἐκ τῆς τοιαύτης εὐνοϊκῆς καταστάσεως τῶν πραγμάτων πρὸς ἔναρξιν ἐργασίας καὶ δράσεως πρὸς ἑνότητα ζῶσαν καὶ πρὸς συνεργασίαν μεταξὺ αὐτῶν.

Λοιπὸν ἕως πότε ἡ ὀρθόδοξος Ἐκκλησία θ᾽ ἀποτελῆται ἐκ μεμερισμένων τεμαχιδίων μὴ συνεχομένων πρὸς ἄλληλα, εἰμὴ διὰ τῆς ἀφῃρημένης ἰδέας τῆς δογματικῆς ἑνότητος; Ἡ κατάστασις αὕτη εἶναι ἀνεκτὴ ὑφ᾽ ἡμῶν καὶ εὐχάριστος;

Ἡ Καθολικὴ καὶ Ἀγγλικανικὴ Δύσις καλεῖ ἡμᾶς πρὸς μεγάλην καὶ

τελείαν ἑνότητα. Ἡ Ἀνατολὴ ὅμως μηδὲ αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν ἀποτελεῖ ζῶσαν ἑνότητα. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι τὸ ζήτημα τῆς ἐθνικότητος ἀποτελεῖ ἕνα ἐκ τῶν σπουδαίων λόγων τῶν τηρούντων εἰσέτι κεχωρισμένας πρὸς ἀλλήλας τὰς Ἐκκλησίας ταύτας. Τὸ ζήτημα ὅμως τοῦτο δύναται ν' ἀμβλυνθῇ καί, χωρὶς ν' ἀποτελῇ θεμελιῶδες κώλυμα, ἵνα δικαιολογῆται ἡ παροῦσα ἀπομόνωσις, εἶναι πολὺ δυνατὸν ὅπως, τὸ σήμερον λίαν ἀσθενῶς ἡνωμένον μωσαϊκόν, καταστῇ μᾶζα στερεὰ καὶ ἰσχυρά, ἐκδηλουμένης τῆς ἑνότητος διὰ δεσμῶν φιλίων καὶ ἀδελφικῶν, μὴ ἐπηρεαζομένων ὑπὸ τῆς ἰδέας τῆς ἐθνικότητος, ἥτις πάλιν οὐδεμίαν δύναται νὰ ὑποστῇ ἐξ ἐκείνης βλάβην.

Τώρα ἐν τῇ ἀπαθεῖ καὶ ἐφεκτικῇ στάσει ἁπασῶν τῶν ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν οὐδαμόθεν διακρίνεται τάσις ἀποφασιστικὴ πρὸς προσέγγισιν τῆς διοικούσης τουλάχιστον Ἐκκλησίας, τοῦ ἀνωτάτου κλήρου ἢ τῆς μεμορφωμένης κληρικῆς μερίδος καὶ ἐκκλησιαστικῆς δι' ἀμοιβαίων ἐπισκέψεων ἐπικοινωνίας, δι' ἀνταλλαγῆς γνωμῶν ἐπὶ τῶν διαφόρων φλεγόντων ζητημάτων πρὸς ἀπόδειξιν καὶ διαπίστωσιν τῆς ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ ἡμῶν ἁγίας ***ἑνότητος***.

Ἡ ληθαργία αὕτη εἶναι κατάρα, τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ φέρωμεν ἐπὶ τῶν ὤμων ἡμῶν εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα; Ἢ προέρχεται ἐκ λόγων καὶ αἰτιῶν ἀπὸ τοῦ ἀμέσου παρελθόντος, ἀπὸ πληγῶν εἰσέτι μὴ ἐπουλωθεισῶν ἢ καὶ ἐξ ἀδιαφορίας, δυναμένης μὲν νὰ ἐξουδετερωθῇ πλὴν διαρκῶς συνεχιζομένης;

Βεβαίως αἱ σκέψεις αὗται ἀπησχόλησαν καὶ ἐν τῷ παρελθόντι καὶ ἐξακολουθοῦσι καὶ νῦν συνταράσσουσαι τὰς ψυχὰς τῶν ὀρθοδόξων θεολόγων. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν εἶναι ἀρκετόν. Πρέπει νὰ προχωρήσωμεν ἔτι πρός.

Ἔφθασε πλέον, νομίζομεν, ὁ καιρός, ὅπως ὁ ἐν Κυρίῳ δεσμὸς τῆς ἀγάπης καὶ ἡ ἑνότης τῆς πίστεως, ἥτις ἑνώνει τὰς ὀρθοδόξους Ἐκκλησίας καταστῶσι δυνάμεις ἰσχυραί, δυνάμεις ζῶσαι.

Ἡ πρωτοβουλία πρὸς τοῦτο καὶ ἂν δὲν προέρχεται ἐξ ἐπισήμου ὁδοῦ ἀπὸ Συνόδου πρὸς Σύνοδον, δύναται νὰ λάβῃ τὴν ἀφετηρίαν αὐτῆς ἀπὸ Ἐπισκόπου πρὸς Ἐπίσκοπον, ἀπὸ Θεολογικῆς Σχολῆς πρὸς ἑτέραν τοιαύτην, ἀπὸ ἑνὸς δημοσιογραφικοῦ ὀργάνου πρὸς ἕτερον, κατόπιν δὲ μετὰ προηγουμένην, ἀλλὰ πάντοτε βραχεῖαν προπαρασκευήν, πραγματοποιηθῇ ὁ ποθούμενος ***ἐπίσημος σύνδεσμος τῆς ἑνότητος***.

Ἐπὶ τῆς λεωφόρου τῆς προπαρασκευαστικῆς ταύτης ἐργασίας πρὸς τὴν ἑνότητα-μέρος τῆς καθολικῆς παγχριστιανικῆς παγκοσμίου ἑνότητος-δὲν ὑπάρχουν κωλύματα, ὡς ἄλλοτε, ἐκ μέρους τοῦ μὴ χριστιανικοῦ πο-

λιτικοῦ κόσμου, τὰ δὲ ὑπάρχοντα καὶ προερχόμενα ἐκ μέρους τοῦ χριστιανικοῦ τοιούτου, ὡς τὰ ἀμφιβόλου ἠθικότητος πολιτικὰ συμφέροντα ἢ καὶ ἐκκλησιαστικὰ πρωτεῖα, δύνανται εὐφυῶς νὰ παρακαμφθοῦν.

Ἑπομένως πᾶσα βραδύτης πρὸς ἐπίτευξιν τῆς ἑνότητος δὲν δύναται νὰ δικαιολογηθῇ.

Τό γ' ἐφ' ἡμῖν, ποιούμενοι τὴν παροῦσαν **ἔκκλησιν,** ποθοῦμεν διακαῶς, ὅπως πεισθῶσιν αἱ πεφωτισμέναι διάνοιαι καὶ αἱ φλεγόμεναι ὑπὸ τῆς πίστεως ψυχαὶ ἐν ἁπάσῃ τῇ ὀρθοδόξῳ Ἀνατολῇ καὶ εὐαρεστηθῶσιν ἵνα σαλπίσωσι τὸ σάλπισμα τῆς ἐν Χριστῷ Ὀρθοδόξου Πίστεως ὡς καὶ δι' οἵων μέσων γνωρίζουσι καὶ ἐγκρίνουσι, τὸ σάλπισμα ἐργασίας καὶ δράσεως πρὸς τὴν ποθουμένην ἀδελφικὴν προσέγγισιν, ἐκδηλουμένην διὰ τῆς στενῆς συνεργασίας τῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, ἐξεγειρομένων ἐκ τοῦ σημερινοῦ ληθάργου, διὰ βίου ὑψηλοῦ καὶ καρποφόρου, διὰ τῆς συγκροτήσεως συνεδρίων Πανορθοδόξων, ὡς καὶ διὰ κοινοῦ δημοσιογραφικοῦ ὀργάνου.

Εὐχόμεθα ὅπως ἡ ἐργασία αὕτη ἄρξηται οὐχὶ δι' ἀτελευτήτων συζητήσεων, αἵτινες ἰδιάζουσιν εἰς ἀπαρασκεύους, ἀλλὰ διὰ θετικῆς ἐργασίας, ἥτις νὰ συντομεύσῃ τὸν χρόνον τῶν θετικῶν προετοιμασιῶν πρὸς τὴν ποθουμένην **ἑνότητα**, ὅσον τάχιον.

Ἐν Μπὰλζ [Βεσσαραβίας] Ρουμανίας
μηνὶ Μαΐῳ 1929.

† Ὁ Ἐπίσκοπος Χοτὴν
ΒΗΣΣΑΡΙΩΝ

Σημείωσις. — Τὸ ὡς ἄνω λίαν σοβαρὸν ἄρθρον τοῦ διαπρεποῦς ἱεράρχου τῆς Ὀρθοδόξου Ρουμανικῆς Ἐκκλησίας σεβ. Ἐπισκόπου Χοτὴν κ. Βησσαρίωνος δημοσιεύεται κατ' ἐπιθυμίαν αὐτοῦ, διαβιβασθεῖσαν διὰ τοῦ ἐν Βουκουρεστίῳ Πατριαρχικοῦ Ἀποκρισαρίου Πανοσιολογ. Ἀρχιμ. κ. Τιμοθέου Εὐαγγελινίδου. Συνιστῶμεν αὐτὸ ἰδιαιτέρως εἰς πάντας τοὺς Ὀρθοδόξους Θεολόγους, κληρικούς τε καὶ λαϊκούς.

ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΟΝ ΔΙΔΑΓΜΑ

Ὑμεῖς δέ, ἀγαπητοί, τῇ ἁγιωτάτῃ ὑμῶν πίστει ἐποικοδομοῦντες ἑαυτούς, ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ προσευχόμενοι, ἑαυτοὺς ἐν ἀγάπῃ Θεοῦ τηρήσατε, προσδεχόμενοι τὸ ἔλεος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς ζωὴν αἰώνιον. καὶ οὓς μὲν ἐλεεῖτε διακρινόμενοι, οὓς δὲ ἐν φόβῳ σώζετε, ἐκ τοῦ πυρὸς ἁρπάζοντες, μισοῦντες καὶ τὸν ἀπὸ τῆς σαρκὸς ἐσπιλωμένον χιτῶνα.

[Ἰούδα 20—23]

Η ΔΕΥΤΕΡΑ ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΙΣ
ΚΑΙ Η ΔΕΥΤΕΡΑ ΑΠΟΡΡΙΨΙΣ
ΤΟΥ ΑΓΓΛΙΚΟΥ ΕΥΧΟΛΟΓΙΟΥ

[Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου].

Ἐφεξῆς ἀπὸ τῆς 9ης μέχρι τῆς 15ης Φεβρουαρίου αἱ δύο Βουλαί, ἡ τοῦ Κλήρου καὶ ἡ τοῦ Λαοῦ, κεχωρισμένως ἠσχολήθησαν ἐπὶ τῶν ἐπενεκτέων τροποποιήσεων εἰς τὸ ὑποβληθὲν νέον Νομοσχέδιον. Αἱ τροποποιήσεις αὗται εἰς δευτερεύοντά τινα ἀναφερόμεναι κατὰ τὸ πλεῖστον ὑπεβλήθησαν εἰς τὴν κρίσιν τῶν Ἐπισκόπων, οἵτινες συνῆλθον ἀπὸ τῆς 6-8ης Μαρτίου ἐν Lambeth, ἵνα ἐξετάσωσιν αὐτάς. Ἀφοῦ ἐν ἄκρᾳ μυστικότητι οἱ Ἐπίσκοποι ἐπεράτωσαν τὸ τελευταῖον ἔργον τῆς ἀναθεωρήσεως ἐκλήθησαν αἱ Κληρικαὶ Συνελεύσεις (Convocations) Canterbury καὶ York διὰ τὴν 28ην Μαρτίου. Κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην συνῆλθον εἰς κοινὴν συνεδρίαν ἀμφότεραι αἱ Κληρικαὶ Συνελεύσεις ἵνα ὑπερψηφίσωσιν ἢ καταψηφίσωσι πρότασιν περὶ παραπομπῆς τοῦ νέου Νομοσχεδίου τοῦ Εὐχολογίου εἰς τὴν Ἐκκλησιαστικὴν Συνέλευσιν πρὸς τελειωτικὴν ἔγκρισιν. Μετὰ προηγηθεῖσαν λειτουργίαν ἐν τῇ Wesminster Abbey συνῆλθον ἐν τῷ Church House τὴν μεταμεσημβρίαν τῆς Τετάρτης. Κατ' ἀρχὰς οἱ Ἐπίσκοποι καὶ τῶν δύο ἐπαρχιῶν συνῆλθον ἰδιαιτέρως, καθ' ὃν χρόνον αἱ Βουλαὶ τοῦ κλήρου τῆς Καντουαρίας καὶ τῆς Ὑόρκης συνεκεντρώθησαν ἐν τῇ μεγάλῃ αἰθούσῃ. Μετ' ὀλίγον προσῆλθον καὶ οἱ Ἐπίσκοποι ἔχοντες ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Ἀρχιεπίσκοπον Καντουαρίας καὶ τὸν Ἀρχιεπίσκοπον Ὑόρκης. Ἐν ἀρχῇ ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Καντουαρίας εἶπεν, ὅτι οἱ Ἐπίσκοποι Καντουαρίας πρὸ ὀλίγου ἔδωκαν τὴν συγκατάθεσιν αὐτῶν, ὅπως τὸ νέον Νομοσχέδιον δεόντως ὑποβληθῇ εἰς τὴν Ἐκκλ. Συνέλευσιν. Ἀνέφερε τὰς γενομένας ὑπὸ τῶν Βουλῶν τοῦ Κλήρου καὶ τοῦ Λαοῦ αἰτήσεις, ὧν μία ὅπως ἡ Βουλὴ τῶν Ἐπισκόπων ἐξετάσῃ τὸ ζήτημα τῆς εἰσαγωγῆς διατάξεως περὶ νηστείας πρὸ τῆς θείας κοινωνίας καὶ ἑτέρα, ὅπως οἱ Ἐπίσκοποι ἐξετάσωσιν, ἂν εἶνε φρόνιμον νὰ προσθέσωσιν εἰς τὰς διατάξεις μίαν δήλωσιν περὶ τῆς διδασκαλίας τῆς παρουσίας τοῦ Κυρίου ἐν τῇ θ. Εὐχαριστίᾳ. Ἀλλ' οἱ Ἐπίσκοποι φρονοῦσιν, ὅτι ἡ ἀπόφασις περὶ τοῦ δευτέρου ἀνήκει εἰς τὴν Κληρικὴν Συνέλευσιν, ἀπεδέ-

χθησαν ὅμως τὴν πρώτην. Κατὰ τὰ ἄλλα οἱ Ἐπίσκοποι, λαβόντες ὑπ' ὄψιν τὰς γενομένας ἀγορεύσεις, προέβησαν εἰς μείζονας διασαφήσεις σημείων τινῶν. Καὶ ὁ Ἀρχιεπίσκοπος κατέληξεν εἰπών: «Ἰδοὺ τὸ βιβλίον μεθ' ὅλων τῶν ἐλλείψεων αὐτοῦ..... θέλετε, ὅπως καταστῇ τοῦτο ἐπιτήδειον εἰς χρῆσιν, ἢ θέλετε νὰ παραπέμψητε αὐτὸ εἰς τὴν τάξιν τῶν ἐγχειρημάτων, τὰ ὁποῖα οὐδέποτε ἔφθασαν εἰς ὡριμότητα; Ἐγὼ φρονῶ, ὅτι τὸ βιβλίον θὰ συντελέσῃ εἰς ἑνότητα, τάξιν καὶ εἰρήνην». Μετ' αὐτὸν ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ὑόρκης ἐποιήσατο θερμὴν ἔκκλησιν εἰς τὰς Βουλὰς τοῦ κλήρου νὰ ὑπερψηφίσωσιν εἰπών· «Ἂν αἱ Βουλαὶ τοῦ κλήρου ἀρνηθῶσι νὰ συγκατεθῶσιν, ὅπως τὸ νέον Νομοσχέδιον ὑποβληθῇ εἰς τὴν Ἐκκλησιαστικὴν Συνέλευσιν, τότε θὰ τελειώσωσιν ὅλα. Ἂν ἡ συγκατάθεσις δοθῇ μόνον διὰ μικρᾶς πλειοψηφίας, ἴσως θὰ εἶνε ἀνάγκη νὰ ἀποσυρθῇ τὸ Νομοσχέδιον. Εἰς ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις ἡ Ἐκκλησία διὰ τῶν ἰδίων αὐτῆς χειρῶν θὰ καταστρέψῃ τὸν καρπὸν μακροχρονίου αὐτῆς ἐργασίας καὶ θὰ ματαιώσῃ τὰς ἐλπίδας, αἵτινες ἐγεννήθησαν ἐξ αὐτῆς. Ἀπόρριψις τοῦ βιβλίου ἔστω καὶ δι' ὀλίγων ψήφων θὰ ἦτο καταστροφὴ χειροτέρα καὶ δευτέρας ἀπορρίψεως ὑπὸ τοῦ Κοινοβουλίου. Ἀφοῦ ἀνηγγέλθη ὅτι τῶν Ἐπισκόπων τῆς Καντουαρίας ἐψήφισαν 20 ὑπὲρ καὶ 6 κατά, προστεθέντος εἰς αὐτοὺς καὶ τοῦ Ἐπισκόπου Truro, ἐνῷ οἱ τῆς Ὑόρκης παμψηφεὶ ὑπὲρ καὶ ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ὑόρκης προσεφώνησε τὴν ὁλομέλειαν, οἱ Ἐπίσκοποι ἀπεσύρθησαν, αἱ δὲ Βουλαὶ τοῦ κλήρου Καντουαρίας καὶ Ὑόρκης συνῆλθον ἑκατέρα ἐν ἰδιαιτέρῳ διαμερίσματι τοῦ Church House.

Ἐν τῷ μεταξὺ αἱ δύο μερίδες ἡ Ἀγγλοκαθολικὴ καὶ ἡ Προτεσταντικὴ καὶ αὖθις ἐκηρύχθησαν κατὰ τοῦ νέου Νομοσχεδίου. Οὕτω τὸ Συμβούλιον τῆς Ἀγγλικῆς Ἐκκλησ. Ἑνώσεως (ἀγγλοκαθολικὸν) συνελθὸν ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ λόρδου Shaftenbury ἀπεφάσισε τὰ ἑξῆς: «Αἱ μεταβολαὶ καὶ αἱ προσθῆκαι τὰς ὁποίας ἐνήργησαν οἱ Ἐπίσκοποι ἐν τῷ Ν. Ε. τοῦ 1927 ἰδίᾳ ἐν ταῖς διατάξεσιν, αἵτινες κανονίζουσι τὴν Reservation καὶ τὸ ζήτημα τῆς νηστείας πρὸ τῆς θείας κοινωνίας, ἐπηρεάζουσι πολὺ κατ' ἀνάγκην τοὺς Ἀγγλοκαθολικούς, οἵτινες ὑπεστήριξάν πως μέχρι σήμερον τὸ Νομοσχέδιον τοῦ Εὐχολογίου, Ὁ Πρόεδρος καὶ τὸ Συμβούλιον ἐλπίζουσι σπουδαίως, ὅτι ὅλα τὰ Ἀγγλοκαθολικὰ μέλη τῆς Κληρικῆς Συνελεύσεως θὰ ὑποστηρίξωσι τὸν Ἐπίσκοπον Truro ἀρνούμενα συγκατάθεσιν, ὅπως τὸ Νομοσχέδιον ἀποσταλῇ εἰς τὴν Ἐκκλησιαστικὴν Συνέλευσιν». Ὡσαύτως κατ' αὐτοῦ ἐψήφισαν τὰ Προτεσταντικὰ σωματεῖα. Ἡ «Ἐπιτροπὴ πρὸς διαφύλαξιν τῆς ἀληθείας καὶ πίστεως» ἐδήλωσεν, ὅτι «αἱ γενόμεναι ἐν τῷ Εὐχολογίῳ μεταβολαὶ δὲν καθιστῶσιν αὐτὸ ἐν οὐσιώδεσι λεπτομερείαις μᾶλλον ἀποδεκτὸν ἢ τὸ Νομοσχέδιον τοῦ

τελευταίου ἔτους καὶ ἐπομένως ὅτι ἡ κατ' αὐτοῦ ἀντίστασις, ἥτις στηρίζεται ἐπὶ ἀρχῆς, δέον νὰ ἐξακολουθήσῃ». Ἡ «Ἐκτελεστικὴ Ἐπιτροπὴ τοῦ Ἐθνικοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Συνδέσμου» ἀπεφάσισεν ὁμοίως. «Ἡ Ἐπιτροπὴ λαβοῦσα ὑπ' ὄψιν τὰς ἐπενεχθείσας ὑπὸ τῶν Ἐπισκόπων μεταβολὰς ἐν τῷ νέῳ Νομοσχεδίῳ τοῦ Εὐχολογίου εἶνε ὑποχρεωμένη νὰ διατηρήσῃ ἀναλλοίωτον ἔτι τὴν ἀντίστασιν κατὰ τοῦ Νομοσχεδίου. Τέλος ὁ «Σύνδεσμος νομιμοφρόνων ἐκκλησιαστικῶν ἀνδρῶν καὶ Προτεσταντικῆς συμμαχίας» ἐδήλωσεν, ὅτι τὸ διωρθωμένον Νομοσχέδιον τοῦ Εὐχολογίου «εἶνε, ὡς εἶχον εἴπῃ οἱ Ἐπίσκοποι, ὅτι θὰ εἶνε οὐσιωδῶς τὸ αὐτὸ Εὐχολόγιον. Δὲν ἐπέτυχε νὰ ἱκανοποιήσῃ τὰς σοβαρὰς ἀντιρρήσεις, αἵτινες ἠγέρθησαν ἐν ὅλῃ τῇ χώρᾳ καὶ διετυπώθησαν ἐν τῇ Βουλῇ τῶν Κοινοτήτων... Καταπροδίδει τὰς θεμελιώδεις ἀρχάς, ὑπὲρ ὧν ἠγωνίσθησαν οἱ Μεταρρυθμισταὶ καὶ αἵτινες ἀποτελοῦσι τὰς βάσεις τοῦ ἡμετέρου Εὐχολογίου».

Παρὰ ταῦτα αἱ Βουλαὶ τοῦ Κλήρου τῆς Canterbury καὶ τῆς Ὑόρκης συνελθοῦσαι τὴν ἐπομένην Πέμπτην 29 μετὰ ἱκανὴν συζήτησιν ἀπεφάσισαν νὰ παραπεμφθῇ τὸ νέον Νομοσχέδιον εἰς τὴν Ἐκκλησιαστικὴν Συνέλευσιν πρὸς τελικὴν ἔγκρισιν. Ἀλλ' αἱ πλειοψηφίαι ἦσαν μικρότεραι ἐκείνων, δι' ὧν παρεπέμφθη κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος εἰς τὴν Ἐκκλ. Συνέλευσιν τὸ Νομοσχέδιον τοῦ 1927. Οὕτως ἡ Βουλὴ τοῦ Κλήρου τῆς Canterbury ἐπεψήφισε τὴν πρότασιν διὰ ψήφων 126 ἐναντίον 48, ἡ δὲ τῆς Ὑόρκης διὰ 50 ἐναντίον 19, ἐνῷ κατὰ τὸ 1927 ἡ μὲν τῆς Κανταυρίας ὑπερεψήφισε διὰ 167 ἐναντίον 22, ἡ δὲ τῆς Ὑόρκης δι' 68 ἐναντίον 10. Οὕτως ὡρίσθη, ὅπως τὸ Νομοσχέδιον ὑποβληθῇ εἰς τὴν Ἐκκλησ. Συνέλευσιν πρὸς τελικὴν ἔγκρισιν τὴν 26ην Ἀπριλίου.

Τὴν 26ην Ἀπριλίου συνῆλθεν ἡ Ἐκκλ. Συνέλευσις ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Καντουαρίας. Οὗτος ἐν ἀρχῇ ὑπέμνησεν, ὅτι τὴν 6ην Ἰουλίου τοῦ παρελθόντος ἔτους ὡς Πρόεδρος ἀνέλαβε νὰ προτείνῃ τὴν ἰδίαν πρότασιν, ἣν καὶ σήμερον, ὅπως τ. ἔ. τὸ Εὐχολόγιον ἐγκριθῇ ἐξ ὁλοκλήρου, ὅτι ἡ ἀπόφασις τῆς Ἐκκλησ. Συνελεύσεως ἐκείνης ἐλήφθη διὰ ψήφων 517 κατὰ 133, ὅτι τῶν Ἐπισκόπων ἐψήφισαν 34 κατὰ 4, τῆς Βουλῆς τοῦ Κλήρου 253 κατὰ 37, τῆς Βουλῆς τοῦ Λαοῦ 230 κατὰ 92· ὅτι ἡ Βουλὴ τῶν Λόρδων ἐπεψήφισε τὸ Νομοσχέδιον διὰ ψήφων 241 κατὰ 88 καὶ ὅτι ἡ Βουλὴ τῶν Κοινοτήτων ἀπέρριψε τὴν πρότασιν διὰ πλειοψηφίας 23 ψήφων. Ἀφοῦ δὲ ἀνέφερε τὰ γενόμενα κατὰ τὰ δύο τελευταῖα ἔτη ὡς πρὸς τὴν ἀναθεώρησιν προσέθηκεν. «Ἡ περιληπτικότης τῆς Ἐκκλησίας ἐνέχει πολλοὺς κινδύνους· διότι ὄχι μόνον δύναται νὰ γένηται ἀντικείμενον καταχρήσεως, ἀλλ' ἀναντιρρήτως ἐγένετο κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἐν οὐκ ὀλίγαις ἐνορίαις καὶ ἡ μεγάλη

ἐλπίς, ἣν τρέφω ζητῶν νὰ ἀποδεχθῆτε τὸ βιβλίον, εἶνε, ὅτι τῇ βοηθείᾳ αὐτοῦ δυνάμεθα ὁριστικῶς νὰ σταματήσωμεν τοιαύτας καταχρήσεις. Οἱ ἐπίσκοποι ὀφείλουσι νὰ ἀποδεχθῶσι τὸ μέρος αὐτῶν ἐν τῇ εὐθύνῃ πολλῶν ἐκ τῶν συμβαινόντων. Τὸ νέον βιβλίον παρέχει εὐρεῖαν ἐξουσίαν· ὦμεν νομιμόφρονες πρὸς αὐτὸ καὶ εἰμὶ βέβαιος, ὅτι τοῦτο θὰ ἐξυπηρετήσῃ τὰς εὐρείας καὶ ἱερὰς ἡμῶν προθέσεις· ἀλλ' ἡ τοιαύτη νομιμοφροσύνη εἶνε οὐσιώδης εἰς τὴν ἀποτελεσματικὴν αὐτοῦ χρῆσιν. Ἡμεῖς οἱ Ἐπίσκοποι ἐπανειλημμένως ἐβεβαιώσαμεν, ὅτι ἡ νομιμοφροσύνη ἀπὸ μέρους ἡμῶν θέλει ἐπακολουθήσῃ καὶ ἐν τῇ θεωρίᾳ καὶ ἐν τῇ πράξει.... Θὰ πράξωμεν ὅ,τι ἄριστον. Σήμερον συνηγορῶ ὑπὲρ εὐρυτέρας ἀντιλήψεως, ὑπὲρ ἠρέμου σταθμήσεως τῶν συνεπειῶν, εἰς ἃς ἡ ὑμετέρα ψῆφος τῆς ἑβδομάδος ταύτης δύναται νὰ ὁδηγήσῃ, καὶ δέομαι τοῦ Θεοῦ, ὅπως βοηθήσῃ ἕκαστον μέλος τῆς Συνελεύσεως ἀκοῦον τοὺς λόγους μου νὰ ἔχῃ τὰς σκέψεις ταύτας ἐν νῷ καθ' ἣν στιγμὴν χωρεῖ ἵνα ψηφίσῃ». Μετὰ τὴν ἀγόρευσιν ταύτην ἤρξατο ἡ γενικὴ συζήτησις τοῦ Νομοσχεδίου. Ἐναντίον αὐτοῦ ἐκηρύχθη πρῶτος ὁ F. Gilpin εἰπών, ὅτι μέγας ἀριθμὸς λαοῦ ἀνήκων εἰς τὴν Ἀγγλικανικὴν Ἐκκλησίαν ἐσχημάτισε τὴν ἐντύπωσιν, ὅτι ἐν ταῖς προτάσεσι τοῦ Νομοσχεδίου ὑπάρχουσι πολλὰ σημαίνοντα μεταβολὴν ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἕτερα ἀφαιροῦντα ἀπὸ τῶν λαϊκῶν δικαιώματα, τὰ ὁποῖα οὗτοι ἐκέκτηντο μέχρι τοῦ νῦν. Ἐντεῦθεν καὶ προέτεινε τὴν ἀπόρριψιν τοῦ Νομοχεδίου. Ἐνῷ δὲ ἄλλοι συνηγόρησαν ὑπὲρ τῆς ἐπιψηφίσεως αὐτοῦ, ἕτεροι, ὡς ὁ Athelstan Riley, ὁ C. Marten καὶ ὁ C. Harris ἐζήτησαν ἀναβολὴν ἔστω καὶ ἐπὶ 12 μόνον μῆνας. Ὁ εἰς τὸ προηγούμενον Νομοσχέδιον ἐν τῇ Βουλῇ τῶν Κοινοτήτων καταπολεμήσας Sir Thomas Inskip εἶπεν, ὅτι παρ' ὅλον τὸ ἐπιχείρημα, ὅτι ἔχει ὑπὲρ ἑαυτοῦ τὸ νέον Νομοσχέδιον ὡς συνιστώμενον ὑπὸ τῶν Ἐπισκόπων, αὐτὸς αἰσθάνεται, ὅτι ὑπάρχει μεγάλη χλιαρότης παρὰ πολλοῖς, οἵτινες εἶχον ὑποστηρίξῃ τὸ Νομοσχέδιον καὶ μέγα ρεῦμα δημοσίας γνώμης ἐναντίον αὐτοῦ. Ἀναφέρων δὲ τὰ σημεῖα τῆς δυσαρεσκείας ἐμνημόνευσε τὴν περὶ θείας Κοινωνίας διάταξιν καὶ τὴν Reservation. Μετ' αὐτὸν ὁ Lenis Dibdin ἠξίωσεν, ὅτι ἐπειδὴ ἡ Reservation προορίζεται διὰ σπανίας μόνον περιπτώσεις, ὡς διὰ Νοσοκομεῖα ἢ κλινικάς, ὅπου δὲν δύναται νὰ ἀνταποκριθῇ ἡ Reservation ἡ γινομένη διὰ μίαν ἡμέραν, ὀλίγιστοι μόνον Ναοὶ ἴσως εἷς ἢ δύο ἐν Λονδίνῳ καὶ ἄλλοι τόσοι ἐν ταῖς μεγάλαις πόλεσι τῆς Ἀγγλίας θὰ ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ τηρῶσιν αὐτήν. Ἐναντίον αὐτοῦ ὁ Sir H. Slesser παρετήρησεν, ὅτι αὐτὸς καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ «δὲν εἶνε διατεθειμένοι νὰ παραιτηθῶσι τοῦ δικαιώματος, τὸ ὁποῖον ἀξιοῦσι καὶ θὰ ἐξακολουθῶσι ν' ἀξιῶσιν, ὅπως τὸ Μυστήριον τυγχάνῃ τοῦ προσήκοντος σεβασμοῦ καὶ τῆς λατρείας οὐχὶ

δὲ μόνον ὅπως διατηρῆται χάριν τῶν ἀσθενῶν». Ὁ Dr Kidd, ὅστις ὑπεστήριξε τὸ Νομοσχέδιον τοῦ 1927, εἶπεν, ὅτι συναντᾷ δυσκολίας τινὰς ὡς πρὸς τὸ τοῦ 1928, ἀλλὰ μὴ θέλων νὰ ἐξωθήσῃ τὴν ἀντίστασιν αὐτοῦ εἰς τὰ ἔσχατα θὰ περιορισθῇ εἰς τὸ νὰ ἀπόσχῃ ψήφου. Ἐφεξῆς οἱ μὲν τῶν ρητόρων, ἀντιπροσωπεύοντες τὴν Ἀγγλοκαθολικὴν τάσιν, ἠγόρευσαν κατὰ τοῦ βιβλίου, διότι ἀπαγορεύει τὴν λατρείαν τοῦ Μυστηρίου τῆς θ. Εὐχαριστίας, ἄλλοι, Προτεσταντίζοντες, εὕρισκον, ὅτι τὸ νέον Νομοσχέδιον δὲν ἀντιλαμβάνεται τὴν εὐαγγελικὴν ἄποψιν, εἷς δὲ ἐξ αὐτῶν ἐξέφρασε τὸν φόβον, ὅτι τοῦτο θέλει δημιουργήσῃ χάος, κατάπληξιν καὶ ἔριδας. Ἀντιθέτως ὁ Ἐπίσκοπος τοῦ Wincester ἐτόνισεν, ὅτι ἡ ἀνάγκη τῆς Reservation εἶνε ἀναντίρρητος. Ἡ Ἐκκλησία, εἶπεν, ἐπιθυμεῖ νὰ χορηγῇ τὸ μυστήριον πρὸς ὅλα αὐτῆς τὰ μέλη ἐν πάσῃ περιπτώσει δυσχερείας, ἀσθενείας, ἀνάγκης καὶ θανάτου. Ἀλλ' εἶνε ὑπεύθυνος καὶ πρὸς ἑαυτὴν καὶ ἔναντι τῆς μεγάλης αὐτῆς παραδόσεως, ὅπως ἐπιβλέψῃ, ἵνα μὴ ἀναθαρρήσῃ κἄτι τι, τὸ ὁποῖον δὲν συμφωνεῖ πρὸς τὴν διδασκαλίαν τῆς Κ. Διαθήκης, τῆς Ἀποστολικῆς παραδόσεως καὶ τῆς πράξεως τῆς Ἐκκλησίας. Τὰ δύο ταῦτα ἐπιτυγχάνονται διὰ τῶν διατάξεων, αἵτινες περιελήφθησαν ἐν τῷ νέῳ Νομοσχεδίῳ. Ὁ προτεσταντίζων Rev. H. Hinde ὑπὸ βροχὴν διαμαρτυριῶν ἰσχυρίσθη, ὅτι τὸ Νομοσχέδιον τοῦ 1928 ἐπιβάλλεται ἐπὶ τῆς Ἐκκλησίας διὰ μεγάλης ἀπὸ μέρους τῶν Ἐπισκόπων πιέσεως καὶ ἐπανέλαβε τὴν ἀπόφασιν αὐτοῦ νὰ ἀντιστῇ μέχρι τέλους ἐναντίον βιβλίου, τὸ ὁποῖον εὑρηται ἐν ἀσυμφωνίᾳ πρὸς τὸ βιβλίον, τὸ ὁποῖον ἀπεδέχθη κατὰ τὴν χειροτονίαν αὐτοῦ.

Τὴν συζήτησιν ἐν τῇ Ἐκκλησ. Συνελεύσει ἐπεράτωσεν ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ὑόρκης. Ἀφοῦ ἐξήτασε δι' ὀλίγων τὸ ζήτημα τῆς Reservation καὶ ἤλεγξεν ὡς ἄσκοπον τὴν ἀναβολήν, ἥτις θὰ ἐπαναφέρῃ εἰς τὸ μέσον καὶ αὖθις τὰς κουραστικὰς συζητήσεις καὶ θὰ ἀπομακρύνῃ τὸν κλῆρον ἀπὸ τῶν κυρίων ἀσχολιῶν αὐτοῦ, αἵτινες εἶνε τὰ ἀπασχολοῦντα τὴν Ἐκκλησίαν μεγάλα κοινωνικὰ προβλήματα, κατέληξε. «Δὲν συνηγορῶ κυρίως εἰπεῖν ὑπὲρ τοῦ βιβλίου μεθ' ὅλων τῶν ἀτελειῶν αὐτοῦ. Ζητῶ παρ' ὑμῶν, ὅπως θεωρήσητε αὐτὸ ὡς ὁρόσημον, δεικνῦον τὸν χρόνον, καθ' ὃν ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἀγγλίας ἤρξατο πράγματι νὰ ἰατρεύῃ τὰς ἀτυχεῖς αὐτῆς διαιρέσεις καὶ ν' ἀνυψῶται ὑπεράνω αὐτῶν. Εἶνε ἀνάγκη τοιαύτης εὐκαιρίας, εὐκαιρίας ὅπως ἀναστηλωθῇ καὶ ἀποδειχθῇ ὁ βαθὺς αὐτῆς πόθος πρὸς ἕνωσιν, ὅστις ζῇ ἐν αὐτῇ τῇ καρδίᾳ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀγγλίας. Τοιαύτη εὐκαιρία παρέχεται εἰς τὴν Ἐκκλ. Συνέλευσιν διὰ τοῦ βιβλίου τούτου. Ἂς ἐπιληφθῇ αὐτῆς ἡ Συνέλευσις. Ἂς μὴ ἀντικατοπτρίσῃ ἡ Συνέλευσις ἐν τῷ ζητήματι τούτῳ τὰς ἀπόψεις ἰδιαιτέρων μερίδων καὶ κομμάτων ἔξω τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ διὰ κοινῆς προσπαθείας.

ἂς ἡγηθῇ τῆς Ἐκκλησίας. Ἂς δώσῃ τόσον ἀποφασιστικὴν ψῆφον, ὥστε νὰ καταστῇ σαφὴς εἰς τὴν ἐκτὸς Ἐκκλησίαν, εἰς τὸ ἔθνος, εἰς τὸν χριστιανικὸν κόσμον, ὅτι ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἀγγλίας ἄρχεται νὰ ἀνακαινίζεται ὡς πόλις ἡνωμένη ἐν ἑαυτῇ».

Εἰς τὴν συζήτησιν ἐπηκολούθησεν ἡ ψηφοφορία περὶ τελικῆς ἀποδοχῆς, ἥτις ἐγένετο κατὰ Βουλάς. Ὑπὲρ αὐτῆς ἐψήφισαν 32 ἐπίσκοποι, 183 κληρικοὶ καὶ 181 λαϊκοὶ ἤτοι ἐν ὅλῳ 396. Κατ᾿ αὐτῆς 2 ἐπίσκοποι, 59 κληρικοί, 92 λαϊκοί, ἐν ὅλῳ 153. Κατὰ ταῦτα ἡ πλειοψηφία ὑπὲρ τελικῆς ἀποδοχῆς ἀνῆλθεν εἰς 243 ψήφους.

Ὁ τύπος διαφόρως ἔκρινε τὴν συζήτησιν καὶ τὴν ἀπόφασιν τῆς Ἐκκλησιαστ. Συνελεύσεως. Οἱ «Times» ἐθεώρησαν αὐτὴν ὡς τὴν ἐσκεμμένως ἐκδηλωθεῖσαν ἐπιδοκιμασίαν τῆς Ἐκκλησίας τῆς ἐνεργούσης δι᾿ ἀναντιρρήτως δημοκρατικοῦ θεσμοῦ. Ἀπὸ τῆς ἀπορρίψεως τοῦ προηγουμένου Νομοσχεδίου κατὰ Δεκέμβριον, οἱ Ἐπίσκοποι καὶ ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν αὐτῶν ὁ κλῆρος, ἔπραξαν, ὅ,τι ἠδύναντο, ὅπως ἀντιμετωπίσωσι τὴν κατάστασιν, ἣν ἐδημιούργησεν ἡ ἀρνητικὴ ψῆφος. Ὁ λόγος τώρα ἀπόκειται εἰς τὸ Κοινοβούλιον. Δὲν ἀποκρύπτουσιν ὅμως οἱ «Times», ὅτι ἐκεῖνοι, οἵτινες ἐν τῇ Βουλῇ τῶν Κοινοτήτων ὡμίλησαν καὶ ἐψήφισαν κατὰ τοῦ βιβλίου ἔπραξαν τοῦτο διὰ λόγους, οἵτινες διαφέρουσι τόσον ριζικῶς ἐν τῇ ἀντιλήψει αὐτῶν περὶ Ἐκκλησίας καὶ τῆς πίστεως αὐτῆς ἀπὸ τῶν λόγων, οὓς ὑποστηρίζουσιν ἄλλοι, οἵτινες ἐψήφισαν ὑπὲρ τοῦ βιβλίου, ὥστε οὐδὲν δύναται νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν συγκατάθεσιν αὐτῶν. Ὁ «Morning Post» εὑρίσκει, ὅτι ἡ ψηφοφορία ἐν τῇ Ἐκκλησ. Συνελεύσει ἀπέδειξε μεγάλην ἐλάττωσιν τῆς πλειοψηφίας, ὅπερ εἶνε τόσον σπουδαῖον, διότι μαρτυρεῖ, ὅτι τὸ νέον Εὐχολόγιον δὲν τυγχάνει τῆς αὐτῆς καὶ πρότερον ὑποστηρίξεως καὶ δὲν δύναται νὰ μένῃ ἄνευ ἐπιδράσεως ἐπὶ τοῦ Κοινοβουλίου. Φρονεῖ, ὅτι ἐκεῖνοι, οἵτινες ἐνδιαφέρονται ὑπὲρ τοῦ κύρους, τῆς ἀξιοπρεπείας καὶ τῆς ἑνότητος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀγγλίας δέον νὰ ἀπασχοληθῶσι περὶ τὸ ζήτημα τί γενήσεται, ἂν καὶ τὸ δεύτερον ἀπορριφθῇ τὸ Ν. Εὐχολόγιον ὑπὸ τῆς Βουλῆς τῶν Κοινοτήτων. Ὁ «Daily Telegraph» ἐπίσης ἐξαίρων τὸ γεγονός, ὅτι οἱ ὑπέρμαχοι τοῦ Ν. Ε. δὲν θὰ παρουσιάσωσι τὸν ἀριθμὸν τῶν ψήφων, δι᾿ ὧν ἐξεδηλώθη ἡ ἐπιθυμία τοῦ Ἐκκλησιαστικόφρονος λαοῦ ἐν τῇ προτέρᾳ Ἐκκλησιαστικῇ Συνελεύσει ὑπὲρ τῆς ἐπιψηφίσεως τοῦ Ν. Ε., δὲν ἦτο αἰσιόδοξος περὶ τῆς εὐμενοῦς ψήφου τῆς Βουλῆς τῶν Κοινοτήτων. Ἐν τούτοις ὅμως ἐξέφραζε τὴν ἐλπίδα, ὅτι καὶ τὸ Κοινοβούλιον θὰ ἐπηρεασθῇ ὑπὸ τοῦ πόθου ὅπως συντελέσῃ εἰς τὴν εἰρηνικὴν διευθέτησιν τοῦ ζητήματος. Ἐνῷ δὲ τὰ Προτεσταντίζοντα ἐκκλησιαστικὰ φύλλα καὶ ἐκ τῶν συντηρητικῶν ὁ «Church Times» προέβλεπον νέαν ἐν τῇ Βουλῇ τῶν Κοινοτήτων ἀπόρ-

ριψιν, ὁ Guardian, ὅστις συνήθως ἐκφράζει τὴν γνώμην τῶν Ἐπισκόπων, ἐπέρανε τὸ κύριον αὐτοῦ ἄρθρον διὰ τῶν ἑξῆς: «Ἡ πρώτη ἀπόρριψις ἦτο ἀναστολή· δευτέρα ἀπόρριψις θὰ δημιουργήσῃ ἀδιέξοδον, τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ὁποίας οὐδεὶς δύναται νὰ προΐδῃ. Εἶνε ἄξιαι ἐπαναλήψεως σημαντικαί τινες λέξεις εὑρισκόμεναι ἐν τῷ ἀνακοινωθέντι τῶν Ἐπισκόπων τῆς 22ας Δεκεμβρίου. Οἱ Ἐπίσκοποι ἀναγνωρίζουσι πλήρως, ὅτι ὑπάρχουσι περιστάσεις, κατὰ τὰς ὁποίας θὰ ἦτο καθῆκον αὐτῶν νὰ ἐνεργήσωσι συμφώνως πρὸς τὴν σύμφυτον τῇ Ἐκκλησίᾳ πνευματικὴν αὐθεντίαν· ἀντιλαμβανόμεθα τὸ καθῆκον τοῦτο καὶ εἴμεθα ἕτοιμοι ἀνάγκης παρουσιαζομένης νὰ ἐκπληρώσωμεν αὐτό». Τὸ ὑποθέτειν, ὡς συμβαίνει ἔν τισι κύκλοις, ὅτι ἡ Βουλὴ τῶν Κοινοτήτων θὰ ἀπορρίψῃ αὖθις τὸ βιβλίον, ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ ἀποδιδόναι εἰς τὸ ἀντιπροσωπευτικὸν τοῦτο σῶμα τῶν Ἄγγλων κουφότητα, τὴν ὁποίαν ἀρνούμεθα νὰ πιστεύσωμεν δυνατήν.

(Ἕπεται συνέχεια)

Λονδῖνον † Ο ΘΥΑΤΕΙΡΩΝ ΓΕΡΜΑΝΟΣ

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΔΙΑΣΑΦΗΣΙΣ

Ὁ ἐν Ἄνδρῳ λίαν φιλόπονος ἱστοριοδίφης κ. Δ. Πασχάλης ἐδημοσίευσεν ἐν τῇ ***«Θεολογίᾳ»*** [τόμος στ´ 1928 σελ. 226—232] σχετικά τινα καὶ περὶ δύο Ἀνδρίων Μητροπολιτῶν Βάρνης, τοῦ ***Ζαχαρίου*** καὶ τοῦ ***Φιλοθέου*** σημειώσας σὺν ἄλλοις καὶ τὰ ἑξῆς: Περὶ μὲν τοῦ πρώτου, «.... ἀγνοοῦμεν τὰς περαιτέρω τύχας αὐτοῦ, καθὼς καὶ τὸ ἔτος τοῦ θανάτου του. Ἀλλὰ λαμβανομένου ὑπ᾽ ὄψιν ὅτι τῷ 1820 ἐχειροτονήθη Βάρνης ὁ ἐπίσης Ἄνδριος τὴν πατρίδα Φιλόθεος, ἀγόμεθα εἰς τὸ ἀναγκαῖον συμπέρασμα ὅτι ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ ὁ Μητροπολίτης Ζαχαρίας ἢ ἐτελεύτησεν ἢ μετετέθη, κατὰ τὴν τοσοῦτον διακαῶς ἐκφραζομένην ἐπιθυμίαν του, εἰς ἄλλην Μητρόπολιν, πιθανῶς τὴν τῆς Βερροίας, διότι τῷ 1821 ἀναφέρεται Μητροπολίτης Βερροίας Ζαχαρίας».— Περὶ δὲ τοῦ Φιλοθέου ἐνῷ σημειοῖ ὅτι ἐχειροτονήθη Βάρνης τῷ 1820, ἀναφέρει εἶτα αὐτὸν ὡς ὑπογράφοντα μετ᾽ ἄλλων ἀρχιερέων σιγιλλιώδη Γράμματα τῶν Πατριαρχῶν Νεοφύτου Ζ´ καὶ Γερασίμου Γ´, ἐκδοθέντα τῷ 1793 καὶ 1795.

Συμβουλευθεὶς τοὺς ἐν τῷ Πατριαρχικῷ Ἀρχειοφυλακείῳ Κώδικας τῶν Ὑπομνημάτων [Κώδ. Ζ´, σελ. 168. Θ´, σελ. 101. 381. 425. ΙΔ´, σ.

246] εὗρον ἐπισήμους πληροφορίας διασαφηνιζούσας καὶ ἐπανορθούσας τὰ ὡς ἄνω. Κατὰ τὰς πληροφορίας ταύτας ὁ **Ζαχαρίας,** Ἀρχιμανδρίτης ὤν, ἐξελέγη Μητροπολίτης Βάρνης κατὰ Ἰούνιον 1817, διαδεχθεὶς τὸν Χρύσανθον προαχθέντα τὸν αὐτὸν μῆνα εἰς τὴν Μητρόπολιν Φιλίππων καὶ Δράμας, ἀρχιερατεύων δὲ ἐν Βάρνῃ «ἐξεμέτρησε τὸ ζῆν μεταστὰς εἰς τὰς αἰωνίας μονάς». Πότε ἀκριβῶς ἀπέθανεν, ἄγνωστον. Τὸ βέβαιον μόνον εἶνε ὅτι διάδοχος αὐτοῦ ὑπῆρξεν ὁ Μ. Ἀρχιμανδρίτης τῆς Μ. τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας Φιλόθεος ἐκλεγεὶς Μητροπολίτης Βάρνης καὶ Καβάρνης κατὰ Ἰανουάριον τοῦ 1821. Καὶ πῶς ἀπέθανεν, ἐπίσης ἄγνωστον. Ἴσως δὲν ἀποκλείεται ἡ δηλητηρίασις αὐτοῦ, κατὰ τὴν πληροφορίαν τοῦ Ἀρχιμανδρίτου Χρυσ. Διονυσιάτου [Θεολογία Ζ', 1929 σελ. 175—6]. Οἴκοθεν δ' ἐννοεῖται ὅτι κατόπιν τῶν ἀνωτέρω πίπτει ἀφ' ἑαυτῆς ἡ ὑπόθεσις περὶ τοῦ Ζαχαρίου ὡς μετατεθέντος εἰς Βέρροιαν, ὅταν μάλιστα σημειωθῇ ἐνταῦθα ὅτι ἤδη ἀπὸ τοῦ Ἰουλίου 1811 ὑπῆρχε Μ της Βερροίας ἱεράρχης φέρων τὸ αὐτὸ ὄνομα, ὅστις καὶ μετέσχε τῆς ἐκλογῆς τοῦ Ἀρχιμ. Ζαχαρίου ὡς Μητροπολίτου Βάρνης ἐνδημῶν τότε ἐν ΚΠόλει καὶ ὅστις κατὰ Ἰανουάριον τοῦ 1823 προήχθη εἰς τὴν Μητρόπολιν Κυζίκου.

Ὁ δὲ ***Φιλόθεος*** διαδεχθεὶς τὸν Ζαχαρίαν ἄγνωστον τί ἀπέγεινε. Ἴσως διετέλεσε Μ της Βάρνης ὀλίγον καὶ μετὰ τὴν συνθήκην τῆς Ἀδριανουπόλεως [1829], ὅτε πιθανὸν νὰ διεδέχθη αὐτὸν ὁ ***Καλλίνικος***, τὸν ὁποῖον «διὰ τὰς κοινὰς τῶν ἐπαρχιωτῶν αὐτοῦ προσκλαύσεις καὶ τὰς παρεκτροπὰς αὐτοῦ ἀπομακρυνθέντα ἀπὸ τῆς Μητροπόλεως Βάρνης καὶ τέλεον ἐκπεσόντα» ἀντικατέστησεν ἡ Ἐκκλησία κατὰ Φεβρουάριον 1835 διὰ τοῦ Μητροπολίτου Ἴμβρου Ἰωσήφ. Βεβαίως ὁ Βάρνης Φιλόθεος τῶν σιγιλλίων τῶν ἐτῶν 1793 καὶ 1795 εἶνε διάφορος τοῦ ὁμωνύμου Βάρνης τοῦ 1821. Ἐκεῖ πρόκειται περὶ ἄλλου ἱεράρχου, ὅστις ἁπλοῦς ἱερομόναχος ὢν ἐξελέγη κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1783 Μητροπολίτης Βάρνης διαδεχθεὶς τὸν θανόντα Νεόφυτον καὶ ὅστις ἀργότερον [κατὰ Φεβρουάριον 1797] μετατεθεὶς εἰς τὴν Μητρόπολιν Τυρνόβου ἀντεκατεστάθη ὑπὸ τοῦ ἱερομονάχου Γρηγορίου.

Ἐν ΚΠόλει, Ἰούνιος 1929. † Ο ΣΑΡΔΕΩΝ ΓΕΡΜΑΝΟΣ

ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΟΝ ΔΙΔΑΓΜΑ

«Ἡ γλῶσσα μικρὸν μέλος ἐστὶ καὶ μεγαλαυχεῖ. ἰδοὺ ὀλίγον πῦρ ἡλίκην ὕλην ἀνάπτει· καὶ ἡ γλῶσσα πῦρ, ὁ κόσμος τῆς ἀδικίας. οὕτως ἡ γλῶσσα καθίσταται ἐν τοῖς μέλεσιν ἡμῶν ἡ σπιλοῦσα ὅλον τὸ σῶμα καὶ φλογίζουσα τὸν τροχὸν τῆς γενέσεως καὶ φλογιζομένη ὑπὸ τῆς γεέννης. πᾶσα γὰρ φύσις θηρίων τε καὶ πετεινῶν ἑρπετῶν τε καὶ ἐναλίων δαμάζεται καὶ δεδάμασται τῇ φύσει τῇ ἀνθρωπίνῃ. τὴν δὲ γλῶσσαν οὐδεὶς δύναται ἀνθρώπων δαμάσαι· ἀκατάσχετον κακόν, μεστὴ ἰοῦ θανατηφόρου».

[Ἰακώβου Γ' 5—8]

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

ΕΙΣ ΤΟ ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ ΑΓΙΟΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ

[Συνέχεια ἐκ τῆς σελίδος 245].

Στίχ. 18. Ὁ παρὰ τοῦ Οὐρανίου Πατρὸς αἰτούμενος ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ ἁγιασμὸς τῶν Ἀποστόλων ἦτο ἀπαραίτητος διὰ τὴν ἀποστολικὴν αὐτῶν διακονίαν. Τὴν διδασκαλίαν τοῦ Χριστοῦ καὶ τοὺς καρποὺς τοῦ ἀπολυτρωτικοῦ ἔργου Αὐτοῦ θὰ ἐπεξέτεινον εἰς πάντα τὸν κόσμον οἱ Ἀπόστολοι λαμβάνοντες πρὸς τοῦτο ἐντολὴν καὶ ἐξουσίαν παρὰ τοῦ Χριστοῦ Αὐτοῦ, τὴν ἀποστολὴν αὐτῶν ταύτην τιθέντος ἐν ἀναλογίᾳ πρὸς τὴν ἰδίαν Ἑαυτοῦ παρὰ τοῦ Οὐρανίου Πατρὸς ἀποστολήν. «Ὑπὲρ οὗ Χριστὸς ἀφῖκται, ὑπὲρ τούτου καὶ οὗτοι τὴν οἰκουμένην κατέλαβον». Χρυσ. **Ἀπέστειλα.** Ὁ ἀόρ. ἀναφέρεται εἰς τὸν χρόνον τῆς ἐκλογῆς αὐτῶν (ΙΕ´ 16), ἐγκλείοντα κατ' οὐσίαν τὴν περὶ ἧς ὁ λόγος ἀποστολήν.

Στίχ. 19. Ἀλλ' ὁ ἁγιασμός, οὗ καθ' ἑαυτούς τε καὶ δὴ καὶ διὰ τὸ μέγα τῆς ἀποστολῆς αὐτῶν ἔργον ἀπαραιτήτως ἔχρῃζον οἱ Ἀπόστολοι, τελείως καὶ πραγματικῶς **(ἐν ἀληθείᾳ)** νὰ ἐπιτευχθῇ δυνατὸν ἦτο μόνον διὰ τοῦ ἱλαστικοῦ θανάτου τοῦ Ἰησοῦ, τοῦ ἀποχωρίζοντος τὸν διὰ τῆς πίστεως κοινωνοῦντα Αὐτῷ ἀπὸ παντὸς ἠθικῶς ῥυπαροῦ καὶ ἀκαθάρτου. Ὅθεν ἐπὶ τῇ αἰτήσει ὑπὲρ τῶν Ἀποστόλων τῆς ἁγιαστικῆς τοῦ Οὐρανίου Πατρὸς χάριτος (στ. 17) ἀναγκαῖον κρίνει ὁ Ἰησοῦς, ὅπως μνημονεύσῃ τοῦ ὑπὲρ τῆς ἀνθρωπότητος ἁπάσης ἐξιλαστικοῦ θανάτου Αὐτοῦ, τοῦ πρώτου καὶ ἀπαραιτήτου τούτου θεμελίου παντὸς περαιτέρω ἁγιασμοῦ τῶν πιστευόντων, τοῦ καὶ τοὺς Ἀποστόλους ἁγιάσαντος καὶ τὴν εἰς τὸ ἀποστολικὸν αὐτῶν ἔργον ἀπαραίτητον χάριν τοῦ Ἁγ. Πνεύματος δυνατὴν καταστήσαντος. **Ἁγιάζω ἐμαυτόν.** Ἐν τῇ σημασίᾳ τοῦ θανάτου τοῦ Ἰησοῦ (πρβλ. Δ´ Μακκ. ΙΖ´ 19 κ. ἑξ.), καθ' ὃν Οὗτος (συμφώνως πρὸς τὴν πρὸς Ἑβραίους) παρίσταται ὡς θύτης ἅμα καὶ θῦμα, δέχονται τὸ ῥῆμα ἐνταῦθα πρὸς τοῖς ἀρχαίοις καὶ οἱ πλεῖστοι τῶν νεωτέρων Ἐξηγητῶν. «Τί ἐστιν ἁγιάζω ἐμαυτόν; Προσφέρω θυσίαν. Αἱ δὲ θυσίαι πᾶσαι ἅγιαι λέγονται καὶ κυρίως ἅγια τὰ τῷ Θεῷ ἀνακείμενα». Χρυσ. Ἐξηγηταί τινες ἑρμηνεύουσι τὸ **ἁγιάζω** ἐνταῦθα ἐν τῇ

σημασίᾳ τοῦ Ι' 36, ὑποστηρίζοντες, ὅτι ὁ Ἰησοῦς χαρακτηρίζει διὰ τῆς λέξεως ταύτης τὴν διὰ τῆς εἰς τοὺς Οὐρανοὺς οἰκειοθελοῦς ἀνόδου διανοιγομένην πολλῷ εὐρυτέρων διαστάσεων ἀποστολὴν Αὐτοῦ, ᾗτινι ἀνήκει καὶ ἡ τοῦ Παρακλήτου ἀποστολή, ἡ ἐπὶ τὸ ἔργον αὐτῶν τοὺς Ἀποστόλους μέλλουσα πράγματι καὶ ἐπ' ἀληθείας (οὐσιωδῶς) νὰ καθοσιώσῃ, ἐν οἵᾳ σημασίᾳ οἱ Ἐξηγηταὶ οὗτοι ἐκδέχονται καὶ τὸ ἐπὶ τῶν Ἀποστόλων ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ λεγόμενον **ἡγιασμένοι. Ἡγιασμένοι ἐν ἀληθείᾳ.** Ὁ ἱ. Χρυσ. ἑρμηνεύων ταὐτοσήμως τῷ **ἁγιάζω** σημειοῦται· «Καὶ γὰρ καὶ αὐτούς Σοι ἀνατίθημι καὶ ποιῶ προσφοράν. Ἤτοι διὰ τὸ τὴν κεφαλὴν τοῦτο γενέσθαι φησί, ἢ διὰ τὸ καὶ αὐτοὺς θύεσθαι. **Παραστήσατε γάρ φησι τὰ μέλη ὑμῶν προσφορὰν καὶ θυσίαν ζῶσαν, ἁγίαν· καὶ ἐλογίσθημεν ὡς πρόβατα σφαγῆς·** καὶ χωρὶς θανάτου θυσίαν αὐτοὺς ἐργάζεται καὶ προσφοράν». Ἀλλ' ὁ αὐτὸς μικρὸν κατωτέρω ἑρμηνεύων τὸν 21ον στίχον γράφει· «Εἰπὼν δὲ καὶ περὶ τῆς σωτηρίας αὐτῶν καὶ τοῦ ἁγιασθῆναι τῇ πίστει καὶ τῇ θυσίᾳ, λέγει λοιπὸν περὶ ὁμονοίας». Τῷ Χρυσ. ἀκολουθεῖ ὁ Θεοφ. «Ἵνα δὴ καὶ αὐτοί, ὥσπερ ἐγὼ ὦσιν ἡγιασμένοι Σοὶ τῷ Θεῷ, οὐχ ὥσπερ τὰ κατὰ νομον θυόμενα ἐν τύπῳ, ἀλλ' ἐν ἀληθείᾳ. Αἱ πάλαι γὰρ θυσίαι τυπικαί... Αἱ δὲ τῷ Θεῷ ἀνατεθειμέναι ψυχαὶ ἐν ἀληθείᾳ εἰσὶν ἡγιασμέναι καὶ ἀφωρισμέναι τῷ Θεῷ». Πρβλ. καὶ Ζιγ. Ἐν τῇ σημασίᾳ ἀντιτύπου ἐν σχέσει πρὸς τὴν τυπικότητα τῆς Π. Διαθήκης ἑρμηνεύουσι τὴν φράσιν **ἐν ἀληθείᾳ** καὶ τῶν νεωτέρων Ἐξηγητῶν τινες, καθ' ὃν χρόνον ἄλλοι ἐκδέχονται αὐτὴν ἐν τῇ σημασίᾳ, ἐν ᾗ κεῖται τὸ σύναρθρον **ἐν τῇ ἀληθείᾳ** (στ. 17).

Στίχ. 20-21. Ἡ εἰς τὸν κόσμον ἀποστολὴ τῶν Ἀποστόλων καὶ ὁ ἐφοδιασμὸς αὐτῶν διὰ τῶν ἀναγκαίων πνευματικῶν καὶ ἠθικῶν στοιχείων (στ. 18. 19), συμπαραμαρτυρούσης τῆς χάριτος τοῦ Χριστοῦ, οὐδαμῶς θὰ παρέμενεν ἄγονος, ὅθεν καὶ στρέφων Οὗτος τὸ βλέμμα εὐρὺ πρὸς τὴν πληθὺν τῶν μελλόντων νὰ πιστεύσωσιν εἰς Αὐτὸν διὰ τοῦ ἀποστολικοῦ κηρύγματος, καὶ ἀναπαριστῶν αὐτοὺς ζῶντας πρὸ τῶν νοερῶν Αὐτοῦ ὀφθαλμῶν πρὶν καταλείπῃ τὴν γῆν ἀποτείνει καὶ ὑπὲρ αὐτῶν τὴν προσήκουσαν πρὸς τὸν Οὐράνιον Πατέρα δέησιν. Ὡς περιεχόμενον τῆς δεήσεως ταύτης, μὴ διατυπούμενον ἐνταῦθα ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ, Ἐξηγηταί τινὲς θεωροῦσιν ὑπονοούμενον αὐτὸ τὸ τῶν διατυπωθεισῶν ἀνωτέρω ὑπὲρ τῶν πρώτων μαθητῶν καὶ Ἀποστόλων αἰτήσεων τοῦ Ἰησοῦ πρὸς τὸν Πατέρα. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἐν αὐταῖς ὑπάρχουσιν εἰδικώτερά τινα στοιχεῖα εἰς αὐτοὺς ὡς Ἀποστόλους ἀναφερόμενα, τὸ ἐν λόγῳ περιεχόμενον δέον ὅπως ζητηθῇ μᾶλλον ἐν τῇ ἀμέσως ἐπακολουθούσῃ τελικῇ προτάσει **ἵνα πάντες ἓν ὦσι** κλπ. τοῦ 21ου στίχου. Κατὰ ταῦτα ὁ Ἰησοῦς αἰτεῖται τὸν

Πατέρα ὑπὲρ τῶν μελλόντων νὰ πιστεύσωσιν Αὐτῷ, ὅπως ὦσιν ἓν καὶ δὴ καὶ οὐδὲν πλέον οὐδὲν ἔλαττον, ἀλλ᾽ ἡ κατὰ τὸ πρότυπον τῆς ὑπερφυοῦς ἑνότητος, ἥτις χαρακτηρίζει τὴν σχέσιν τοῦ Πατρὸς πρὸς τὸν Υἱόν, καὶ εἰς τρόπον ὥστε νὰ κοινωνῶσι τῆς ἑνότητος ταύτης, ὄντες (κατὰ τὸν λόγον Αὐτοῦ) **ἐν αὐτοῖς** (τῷ Πατρὶ δηλ. καὶ τῷ Υἱῷ). Ἄλλαις λέξεσιν αἰτεῖται ὁ Ἰησοῦς ὑπὲρ τῶν πιστευόντων εἰς Αὐτὸν πάντων τὸ ὕψιστον δι᾽ αὐτοὺς ἀγαθόν, τὴν διὰ τῆς πίστεως ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ μυστικὴν κοινωνίαν μετ᾽ Αὐτοῦ καὶ του Οὐρανίου Πατρός, ἀφ᾽ ἧς καὶ ἐν ᾗ πᾶν δι᾽ αὐτοὺς πνευματικὸν καὶ ἠθικὸν ἐγκλείεται ἀγαθόν. Ἀλλ᾽ ἐν τῇ τοιαύτῃ αἰτήσει Αὐτοῦ ὑπὲρ τῶν εἰς Αὐτὸν πιστευόντων ἀφορᾷ ὁ Ἰησοῦς καὶ εἰς περαιτέρω σκοπόν, εἰς αὐτὸν τὸν μέγαν καὶ τελικὸν σκοπόν, τοῦ ὅλου ἀπολυτρωτικοῦ ἔργου Αὐτοῦ (πρβλ. Γ′ 16 κ. ἑξ. ΣΤ′ 33. 51 Η′ 12. ΙΒ′ 47), εἰς τὴν προσέλκυσιν εἰς τὴν εἰς Αὐτὸν πίστιν τοῦ κόσμου παντὸς (**ἵνα πιστεύσῃ ὁ κόσμος, ὅτι σύ με ἀπέστειλας**). Ἡ κατὰ τὸν δηλωθέντα τρόπον, συνεπαγόμενον ἑνότητα φρονημάτων καὶ αἰσθημάτων, εἰς ἓν πάγιον ἠθικὸν σῶμα ἑνότης τῶν πιστευόντων πάντων, ἐκδηλουμένη ὡς ἑπόμενον ἦτο καὶ ἐξωτερικῶς, καὶ προσπίπτουσα πρὸ τῶν ὀμμάτων τοῦ ἀπιστοῦντος ἔτι κόσμου δὲν ἠδύνατο, ἢ νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν προσέλκυσιν καὶ τούτου εἰς τὴν θαυμασίαν ταύτην πίστιν. Ὁ ἱ. Χρυσ. (καὶ κατ᾽ αὐτὸν ὁ Θεοφ. καὶ ὁ Ζιγ.) πειρᾶται νὰ συνδέσῃ τὸν στίχον τοῦτον πρὸς τὸν προηγούμενον γράφων· «Ἐπειδὴ ὑπὲρ αὐτῶν ἀπέθνησκεν (εἶπε γὰρ ὅτι **ὑπὲρ αὐτῶν ἁγιάζω Ἐμαυτόν**), ἵνα μή τις νομίσῃ, ὅτι ὑπὲρ τῶν Ἀποστόλων μόνον τοῦτο ἐποίει, ἐπήγαγεν **οὐ περὶ τούτων δὲ ἐρωτῶ μόνον** κλπ.». Μεθ᾽ ὃ ἐπιφέρει· «Ἐντεῦθεν πάλιν ἀνέστησεν αὐτῶν τὰς ψυχάς, δείξας ἐσομένους πολλοὺς μαθητάς... εἰπὼν δὲ.... λέγει λοιπὸν καὶ περὶ ὁμονοίας... Τὶ δέ ἐστιν **ἐν ὑμῖν**. Ἐν τῇ πίστει τῇ εἰς ἡμᾶς. Ἐπειδὴ γὰρ οὐδὲν οὕτως σκανδαλίζει ἅπαντας, ὡς τὸ διεσπάσθαι, τοῦτο κατασκευάζει, ὥστε γενέσθαι ἕν». Ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῆς ἐν μιᾷ πίστει καὶ τῇ ἀμοιβαίᾳ ἰδίως ἀγάπῃ ἑνώσεως καὶ ὁμονοίας τῶν πιστῶν πρὸς ἀλλήλους μᾶλλον, ἢ ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῆς ἐν πίστει καὶ Ἁγίῳ Πνεύματι μυστικῆς κοινωνίας μετὰ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ (συνεπαγομένης καὶ τὸν σύνδεσμον τῆς ἀγάπης τῶν πιστῶν) ἑρμηνεύουσι τὸν παρόντα στίχον καὶ τῶν νεωτέρων τινές. Ἀπὸ ἄλλων ἀρχαίων κωδίκων ἐκ τῆς φράσεως **ἵνα καὶ αὐτοὶ ἐν ἡμῖν ἓν ὦσι** ἐλλείπει ἡ λέξις **ἕν**.

Στίχ. 22. Εἰς τὴν αἰτουμένην παρὰ τοῦ Πατρὸς ἑνότητα τῶν πιστῶν καθόλου πρὸς τὸν Θεὸν καὶ πρὸς ἀλλήλους συνεβάλετο καὶ συμβάλλεται κατὰ τὴν ἐνταῦθα δήλωσιν Αὐτοῦ καὶ ὁ Ἰησοῦς Αὐτὸς διὰ τῆς παροχῆς αὐτοῖς τῆς δόξης, ἣν Αὐτὸς Οὗτος κέκτηται παρὰ τοῦ Πατρός,

ὑφ' ἥν δὲ κατὰ τὸ Α΄ 14 νοεῖται συνήθως ἡ ἀπὸ τῆς ὅλης ἐπιγείου ἐνεργείας τοῦ Ἰησοῦ αὐγάζουσα ὑπερκόσμιος αἴγλη καὶ μεγαλειότης, καὶ μερικώτερον κατὰ Β΄ 11. ΙΑ΄ 4 ἡ θεία δύναμις, ἡ ἐν τοῖς θαύμασι τοῦ Ἰησοῦ διατρανουμένη, ἥν δ' Οὗτος ἐδωροφόρησε καὶ τοῖς Ἀποστόλοις. (Μτθ. Γ΄ 1. 5 κ. ἑ. ΙΖ΄ 16 – 20. Μρκ. ΣΤ΄ 13 κ.τ.λ.), οὐχ ἧττον δὲ καὶ τῶν κατόπιν πιστῶν ἱκανοῖς (πρβλ. ΙΔ΄ 12 – 14). Οἱ ἀρχαῖοι Ἐξηγηταὶ περιλαμβάνουσιν εἰς τὴν δοθεῖσαν τοῖς Ἀποστόλοις δόξαν καὶ τὸ κήρυγμα, καιδὴ καὶ «τὸ ὁμόψυχον». Οὕτω ὁ ἱ. Χρυσ. γράφει· «Καὶ τὴν δόξαν, ἣν ἔδωκάς μοι ἔδωκα αὐτοῖς. Τὴν διὰ τῶν σημείων, τὴν διὰ τῶν δογμάτων, καὶ ἵνα ὁμόψυχοι ὦσι. Αὕτη γὰρ δόξα, ἵνα ὦσιν ἕν, καὶ τοῦ σημείου μείζων». Ὁμ. Θεοφ. καὶ Ζιγ. Τὴν λέξιν **δόξα** ἄλλοι ἐκδέχονται ὡς σημαίνουσαν ἐνταῦθα υἱοθεσίαν, ἢ αἰώνιον ζωήν, ἢ ἐσωτερικὴν ἕνωσιν μετὰ τοῦ Ἰησοῦ, ἢ ἀγάπην.

Στίχ. 23. Ἐνοικῶν διὰ τῆς χάριτος τοῦ Ἁγ. Πνεύματος ἐν τοῖς πιστοῖς καὶ τὰς διὰ τῶν χειρῶν αὐτῶν συντελουμένας θαυματουργίας κατεργαζόμενος, ὃν τρόπον κατὰ τὸν ἴδιον Αὐτοῦ λόγον ὁ Πατήρ, ὁ ἐν Αὐτῷ μένων ποιεῖ τὰ ἔργα (ΙΔ΄ 10), ἀφορᾷ ὁ Ἰησοῦς κατὰ τὰ ἤδη ῥηθέντα (στ. 22) εἰς τὴν τοιούτῳ τρόπῳ τελείαν ἑνότητα αὐτῶν, ἐξ ἴσου δ' ἅμα καὶ εἰς τὴν διὰ τῆς τοιαύτης ἑνότητος αὐτῶν (πρβλ. στ. 21) προσέλκυσιν τοῦ ἀπιστοῦντος ἔτι κόσμου εἰς τὴν γνῶσιν, κατ' ἀκολουθίαν δὲ καὶ εἰς τὴν ἐν πίστει ἀποδοχὴν τῆς θείας ἀποστολῆς τοῦ Ἰησοῦ, ὡς καὶ εἰς τὴν ἀναγνώρισιν αὐτῶν ὡς τέκνων, ἀναλόγων πρὸς Αὐτόν, τὸν κατ' ἐξοχὴν Υἱὸν τῆς ἀγάπης, Ἰησοῦν Χριστόν. Κατὰ τὴν γνώμην Ἐξηγητῶν τινῶν ἐν τοῖς στίχοις 22 καὶ 23 ὁ λόγος περὶ μόνων τῶν Ἀποστόλων. «Πῶς ἔδωκε τὴν δόξαν; Ἐν αὐτοῖς γενόμενος, καὶ τὸν Πατέρα ἔχων μεθ' Ἑαυτοῦ, ὥστε αὐτοὺς συγκροτεῖν. **Ἵνα ὦσι τετελειωμένοι εἰς ἕν.** Συνεχῶς αὐτὸ λέγει δεικνὺς σημεῖον μᾶλλον τὴν εἰρήνην δυναμένην ἐπισπάσασθαι». Χρυσ. Θεοφ. Ζιγ. **Ἐγὼ ἐν αὐτοῖς.** Συμπληρωτέον μᾶλλον διὰ τοῦ εἰμί, ὃν τρόπον καὶ ἐν τῷ **σὺ ἐν ἐμοὶ** νοητέον τὸ εἶ.

Στίχ. 24. Ὁ τελικὸς σκοπὸς καὶ τὸ κορύφωμα τῶν ἄχρι τοῦδε (ἀπὸ στ. 9. κ. ἑ.) αἰτήσεων τοῦ Ἰησοῦ πρὸς τὸν Πατέρα ὑπὲρ τῶν Αὐτῷ ἀνηκόντων. Πάντες οὗτοι, Ἀπόστολοι καὶ πιστοί, ἀπεξάπαντες καὶ τοῦ χρόνου παντός, κατὰ τὴν ἐκπεφασμένην θέλησιν τοῦ Ἰησοῦ πρὸς τὸν Πατέρα, ὅπως κατὰ τὴν συντέλειαν εὑρεθῶσιν ἐνώπιον τοῦ Ἰησοῦ καὶ μετ' Αὐτοῦ (πρβλ. ΙΔ΄ 3), ἵνα οὕτω καταστῶσι θεαταί, κατ' ἀκολουθίαν δὲ καὶ μέτοχοι (πρβλ. Α΄ Ἰω. Γ΄ 2 Ρωμ. Η΄ 17. 29. Β΄ Τιμ. Β΄ 12) τῆς ὑπερκοσμίου αἴγλης καὶ μεγαλειότητος, τῆς διὰ τὴν προαιώνιον ἀγάπην τοῦ Πατρὸς πρὸς τὸν Υἱὸν δεδομένης Αὐτῷ ὑπ' Ἐκείνου. **Οὓς δέδω-**

κάς μοι. Πρβλ. στ. 2. 6. 9. Κατ' ἄλλην ἀρχαίαν γραφὴν **ὃ δέδωκας** μετὰ τῆς αὐτῆς σημασίας, ὡς δῆλον ἐκ τοῦ καὶ κατὰ τὴν γραφὴν ταύτην **κἀκεῖνοι**, μετὰ μείζονος δὲ μόνον ἀναδείξεως τῆς ἐννοίας τοῦ **δεδόναι. Θέλω.** Ἐν τῇ οὕτω διατυπουμένῃ ταύτῃ αἰτήσει τοῦ Ἰησοῦ, ἐκφραζομένῃ κατὰ τὰ ῥηθέντα τὸν τελικὸν σκοπόν, εἰς ὃν κατατείνουσι πᾶσαι αἱ προηγούμεναι αἰτήσεις τοῦ Ἰησοῦ ὑπὲρ τῶν πιστευόντων εἰς Αὐτόν, ἱκανοὶ Ἑρμηνευταὶ ἐμβλέπουσιν ἰδιαιτέραν τινὰ δύναμιν καὶ σημασίαν, ἐν παραδείγματι ἀξίωσιν τοῦ Ἰησοῦ, ἀπορρέουσαν ἐκ τῆς υἱϊκῆς σχέσεως Αὐτοῦ πρὸς τὸν Πατέρα ἢ ἐκ τῆς δοθείσης Αὐτῷ ὑπ' Ἐκείνου ἐξουσίας (στ. 2), ἢ ἐκ τῆς συναισθήσεως τῆς πλήρους ἐσωτερικῆς συμφωνίας πρὸς τὸν Πατέρα κλπ. **Θεωρῶσιν.** Ἐν σχέσει πρὸς τὴν χρῆσιν τοῦ ῥήματος ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ γεύεσθαι, κοινωνεῖν πρβλ. Η' 51 **θάνατον οὐ μὴ θεωρήσῃ.** Κατὰ τὴν γνώμην Ἐξηγητῶν τινῶν ἡ ἐνταῦθα θέλησις καὶ εὐχὴ πρὸς τὸν Πατέρα τοῦ Ἰησοῦ ἀφορᾷ (κατὰ τὸ Φιλ. Α' 23) οὐχὶ εἰς τὴν μετὰ τὴν συντέλειαν κατάστασιν τῶν πιστευόντων, ἀλλ' εἰς τὴν μετὰ τὸν θάνατον ἑκάστου, εἰς τὴν λεγομένην μέσην κατάστασιν. Οὕτω φαίνεται γράφων καὶ ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος· «Εἰπὼν τοίνυν, ὅτι ἔσονται ἐν ἀσφαλείᾳ, ὅτι οὐ περιτραπήσονται, ὅτι ἔσονται ἅγιοι, ὅτι πολλοὶ πιστεύσουσι δι' αὐτῶν, ὅτι πολλῆς ἀπολαύσονται δόξης, ὅτι οὐκ Αὐτὸς αὐτοὺς ἠγάπησε μόνος, ἀλλὰ καὶ ὁ Πατήρ, λέγει **λοιπὸν καὶ περὶ τῶν μετὰ τὴν ἐντεῦθεν ἀποδημίαν, περὶ τῶν βραβείων** καὶ τῶν στεφάνων τῶν ἀποκειμένων αὐτοῖς». Ὁμ. Θεοφ. καὶ Ζιγ. «Διατί δὲ μὴ εἶπεν, ἵνα μετέχωσι τῆς δόξης, ἀλλ' ἵνα θεωρῶσι τὴν δόξαν; Αἰνίττεται, ὅτι ἡ πᾶσα ἀνάπαυσις αὕτη ἐστὶ τὸ θεωρεῖν εἰς τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ. Ὥσπερ γὰρ οἱ ἀκτῖνας θεωροῦντες καὶ ἀέρος ἀπολαύοντες λεπτοτάτου ἀπὸ τῆς ὄψεως ἔχουσι τὴν ἀπόλαυσιν, οὕτω καὶ τότε καὶ πολλῷ πλεῖον ἡμῖν τοῦτο ἐργάσεται τὴν ἡδονήν». Πρβλ. Θεοφ. καὶ Ζιγ. Ὑπὸ τὸ πνεῦμα τοῦτο, τῆς ἐν τῇ θέᾳ κυρίως εἰπεῖν τοῦ Χριστοῦ, ἄρα δὲ καὶ τοῦ Θεοῦ Πατρός, ἐγκειμένης μακαριότητος τῶν δικαίων, ἢ ἐν τῇ θέᾳ ἅμα καὶ ἀπολαύσει, καὶ δὴ καὶ ἐν τῇ τελευταίᾳ, ἑρμηνεύουσι τὸ χωρίον **καὶ τῶν νεωτέρων τινές.**

Στίχ. 25. Τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ὑπὲρ τῶν Ἀποστόλων καὶ τῶν πιστῶν καθόλου, γενομένων αἰτήσεων τοῦ Ἰησοῦ πρὸς τὸν Πατέρα ἀναγκαίαν καθίστη καὶ ὁ ἰδιάζων τῷ Θεῷ χαρακτὴρ τῆς ἀπολύτου δικαιοσύνης πρὸς ἣν οὐδαμῶς ἀνταπεκρίνετο, ὅπως τυγχάνωσι τῶν αὐτῶν, καὶ δὴ καὶ ὅπως τελειωτικῶς τύχωσιν αὐτῶν, οἵ τε ἀποδεξάμενοι τὴν ἐν Χριστῷ ἀληθῆ θεογνωσίαν, καὶ κατ' αὐτὴν ὡς εἰκὸς πολιτευσάμενοι, ὡς καὶ (ἀφ' ἑτέρου) οἱ οἰκειοθελῶς ἀποκρούσαντες αὐτήν. Ὅθεν τὴν δικαιοσύνην ταύτην τοῦ Θεοῦ ὑπὲρ τῶν πιστῶν ἐπικαλεῖται ὁ Ἰησοῦς ἀποτεινόμενος πρὸς

τὸν Πατέρα διὰ τῆς προσαγορεύσεως **Πάτερ δίκαιε** ὡς καὶ διὰ τῆς ἀντιπαραθέσεως τῆς ἀπιστίας τῶν μὲν καὶ τῆς πίστεως τῶν δέ. **Ὁ κόσμος.** Πρόκειται ἐνταῦθα περὶ τῶν ἐμμενόντων καὶ ἐμμεινάντων τῇ ἀπιστίᾳ. Βλπ. ἀνωτέρω στίχ. 21 (**ἵνα ὁ κόσμος πιστεύσῃ**) καὶ 23, ὅπου λαμβάνεται ἰσχυρῶς ὑπ' ὄψει καὶ ἐπιδιώκεται ἡ εἰς Χριστὸν ἐπιστροφὴ τοῦ κόσμου. **Καὶ ὁ κόσμος.** Ποικίλως ἐκδέχονται τὸν σύνδεσμον τοῦτον ἐνταῦθα οἱ Ἐξηγηταί. Κατά τινας συνδέει ἁπλῶς καὶ παραθέτει τὰ ἑπόμενα πρὸς τὰ ἤδη λεχθέντα. Κατ' ἄλλους κεῖται ἀντιθετικῶς = καὶ ὅμως. Κατὰ τοὺς πλείστους ἀντιπαρατίθεται, παρὰ τὴν παρεμπίπτουσαν πρότασιν (**ἐγὼ δέ σε ἔγνων**) πρὸς τὸν ἐπακολουθοῦντα **καὶ** (**καὶ οὗτοι . . .**), κατ' ἄλλους δὲ πρὸς τὸν **δέ. Ἐγὼ δέ σε ἔγνων.** Διὰ τῆς δηλώσεως ταύτης τοῦ Ἰησοῦ, ὡς καὶ διὰ τῆς ἐπακολουθούσης μαρτυρίας περὶ τῶν πιστευόντων Αὐτῷ (**καὶ οὗτοι ἔγνωσαν, ὅτι σύ με ἀπέστειλας**), ἀντιπροσωπευομένων τὴν στιγμὴν ἐκείνην ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων, καθίσταται δήλη ἡ ἐνοχὴ τοῦ κόσμου, τῶν ἐκ τοῦ κόσμου δηλ. ἐμμενόντων τῇ ἀπιστίᾳ, ὧν δείγματα προὔκειντο ἤδη οὐκ ὀλίγα. Οὗτοι δὲν ἠδύναντο νὰ προφασισθῶσιν ἄγνοιαν τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ, διότι ἵστατο πρὸ αὐτῶν μαρτυρῶν περὶ Αὐτοῦ ὁ πλήρη γνῶσιν Αὐτοῦ ἔχων Ἰησοῦς, οὐδὲ δυσκολίαν, διότι τὸ παράδειγμα τῶν πιστευσάντων διέψευδεν αὐτούς. Ἤρκει ν' ἀναγνωρίσωσι καὶ οὗτοι, ὅπως ἐκεῖνοι, τὴν θείαν ἀποστολὴν τοῦ Ἰησοῦ, καὶ τὰ περαιτέρω ἐπαφίεντο Αὐτῷ. Ἀναγνωρίζοντες Αὐτὸν οἷος ἦτο, ἤδη εἶχον οὗτινος ἐδέχοντο, τὴν ἀληθῆ καὶ πλήρη, τὴν καὶ δικαίῳ τῷ λόγῳ σῴζουσαν, ἀληθῆ θεογνωσίαν. Ὁ ἱ. Χρυσ. ἔν τε τῷ παρόντι καὶ ἐν τῷ κατόπιν στίχῳ ἐμβλέπει πολεμικὸν κατὰ τῶν ἀπιστούντων Ἰουδαίων χαρακτῆρα, ὅθεν καὶ πρὸς τοῖς ἄλλοις γράφει· «Οὐ τοίνυν τοῦτό ἐστιν, ὅπερ φασὶν οἱ Ἰουδαῖοι, ὅτι αὐτοὶ μέν σε γινώσκουσι, ἐγὼ δέ σε ἀγνοῶ· ἀλλὰ τοὐναντίον, ἐγὼ μέν σε οἶδα, ἄλλοι δέ σε οὐκ ἔγνωσαν. Καὶ οὗτοι δὲ ἔγνωσαν, ὅτι σύ με ἀπέστειλας. Ὁρᾷς, ὅτι αὐτοὺς αἰνίττεται, τοὺς λέγοντας μὴ εἶναι Αὐτὸν ἐκ Θεοῦ, καὶ πρὸς τοῦτο τὸν λόγον ἀνακεφαλαιοῦται πάντα». Πρβλ. Θεοφ. καὶ Ζιγ.,. ὃς δ' ὅμως ἐν σχέσει πρὸς τὸ «καὶ οὗτοι δὲ ἔγνωσαν, ὅτι σύ με ἀπέστειλας» ὀρθῶς σημειοῦται· «Οἱ μαθηταί μου ἔγνωσαν τοῦτο, ἀφ' ὧν εἶπον καὶ ἔπραξα θεοπρεπῶς».

Στίχ. 26. Ἡ γνῶσις, ἣν ἐν ἀναφορᾷ εἰς τὸν Ἰησοῦν ἐκέκτηντο οἱ Ἀπόστολοι (οἱ πιστοὶ καθόλου), καὶ δι' ἧς οὗτοι διεκρίνοντο (στίχ. 25) τοῦ κόσμου, ὥστε ν' ἀξιοῖ ὁ Ἰησοῦς, ὅπως γένωνται ἐν καιρῷ μετ' Αὐτοῦ (στ. 24), ἀφορμὴν εἶχε τὸν Χριστὸν Αὐτόν (**ἐγνώρισα**), ἔμελλε δὲ κατὰ τὴν ἀψευδῆ δήλωσιν τοῦ ἰδίου νὰ χωρήσῃ περαιτέρω (**καὶ γνωρίσω**), ἵνα οὕτω ἐν ἀνταποκρίσει πρὸς τὴν ἐπὶ μᾶλλον διαφωτιζομέ-

νην καὶ προαγομένην πίστιν αὐτῶν οἱ Ἀπόστολοι (οἱ πιστοὶ) γνωρίσωσι καὶ αἰσθανθῶσιν ἐν ἑαυτοῖς τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ Πατρὸς πρὸς αὐτούς, ἀνάλογον πρὸς τὴν ἣν πρὸ καταβολῆς κόσμου ἠγάπησε τὸν φύσει Υἱὸν Αὐτοῦ, καὶ τὴν παρουσίαν ἐν ἑαυτοῖς ὡσαύτως τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. **Γνωρίσω.** Κατὰ τὴν ἐπικρατεστέραν γνώμην αἰνίττεται ὁ Ἰησοῦς τὴν ἀποστολὴν τοῦ Παρακλήτου. ΙΕʹ 26. Κατ᾽ ἄλλους ὁ λόγος περὶ τῆς γνώσεως, ἣν περὶ τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ θὰ ἤντλουν οἱ Ἀπόστολοι ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Ἰησοῦ. Ὁ ἱ. Χρυσ. συμφώνως πρὸς τὴν δηλωθεῖσαν (στ. 25) ἐκδοχὴν ὑπ᾽ αὐτοῦ τῶν δύο τούτων στίχων (25. 26)· σημειοῦται καὶ ἐνταῦθα· «**Ἐγνώρισα αὐτοῖς τὸ ὄνομά σου καὶ γνωρίσω.** Καὶ μὴν τοῦ Πνεύματος φῂς τὴν τελείαν γνῶσιν· ἀλλὰ τὰ τοῦ Πνεύματος ἐμά ἐστιν. **Ἵνα ἡ ἀγάπη, ἣν ἠγάπησάς με ἐν αὐτοῖς ᾖ.** Ἐὰν γὰρ μάθωσι τίς εἶ, τότε εἴσονται ὅτι οὐκ ἀπεσχισμένος ἐγώ, ἀλλὰ τῶν σφόδρα ἠγαπημένων, καὶ γνήσιος Υἱὸς καὶ συνημμένος. Τοῦτο δὲ πεισθέντες ὡς χρή, καὶ τὴν πίστιν τὴν εἰς Ἐμὲ καὶ τὴν ἀγάπην διατηρήσουσιν ἀκριβῆ. Ἀγαπώντων δὲ αὐτῶν ὡς χρὴ ἐγὼ μενῶ ἐν αὐτοῖς». Ὁμοίως Θεοφ., ὃς ἐν σχέσει πρὸς τὸ **γνωρίσω** σαφέστερον σημειοῦται· «Πῶς δὲ γνωρίσω; ἐπιπέμψας αὐτοῖς τὸ Πνεῦμα» (πρβλ. καὶ Ζιγ.).

(Ἕπεται συνέχεια)

Η ΥΠΟ ΠΛΕΙΟΝΩΝ ΤΟΥ ΕΝΟΣ ΕΠΙΣΚΟΠΩΝ

ΧΕΙΡΟΤΟΝΙΑ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ

Ὅτι ὁ ἐπισκοπικὸς βαθμός, τὸ ἐπισκοπικὸν ἀξίωμα, ἔχει τὴν ἐξουσίαν τοῦ χειροτονεῖν τοὺς κληρικοὺς παντὸς βαθμοῦ εἶναι ζήτημα ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν λελυμένον διά τε τὴν ὀρθόδοξον καὶ τὴν καθολικὴν ἐκκλησίαν. 1)

Ἐὰν ὁ ἐπίσκοπος χειροτονῇ διάκονον καὶ πρεσβύτερον κατὰ μείζονα

1) Ὡς γνωστόν, οἱ Προτεστάνται, ἀρνούμενοι τὴν ὕπαρξιν ἐπισκοπικοῦ βαθμοῦ, καὶ γενικῶς τὸν μυστηριακὸν χαρακτῆρα τῆς ἱερωσύνης, πρεσβεύουσιν ὅτι ὁ πρεσβύτερος ἢ μᾶλλον ὅμιλος πρεσβυτέρων [πρεσβυτέριον] μεταδίδει τὸ ἱερατικὸν ἀξίωμα. Στηρίζονται κυρίως ἐπὶ τοῦ χωρίου «ὃ [χάρισμα] ἐδόθη σοι διὰ προφητείας μετὰ ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τοῦ *πρεσβυτερίου*». (Αʹ Τιμοθ. δ, 14 καὶ Βʹ Τιμοθ. α, β). Βλέπε ἰδίως τὴν ἑρμηνείαν τοῦ χωρίου τούτου παρὰ τῷ Ἄγγλῳ ἑρμηνευτῇ J. P. Lilley, The pastoral epistles». P. 120 (Edinburgh 1902).

λόγον ὁ αὐτὸς λειτουργὸς τοῦ Ὑψίστου θὰ ἀναδείξῃ καὶ ἐπίσκοπον. Ὁ πρῶτος ἀποστολικὸς κανὼν ἀναφέρει· «ἐπίσκοπος χειροτονείσθω ὑπὸ ἐπισκόπων δύο ἢ τριῶν». (Σύνταγμα Ράλλη καὶ Ποτλῆ τόμ. Α΄, σελ. 1). Αἱ δὲ Ἀποστολικαὶ Διαταγαὶ διαλαμβάνουσι τὰ ἀκόλουθα σχετικὰ πρὸς τὴν ἐπισκοπικὴν χειροτονίαν· «ἐπίσκοπον δὲ προστάσσομεν χειροτονεῖσθαι ὑπὸ τριῶν ἐπισκόπων· ἢ γοῦν ἔλαττον ὑπὸ δύο, μὴ ἐξεῖναι δὲ ὑπὸ ἑνὸς ὑμῖν καθίστασθαι» (Migne Α΄, σελ. 804). Ὥστε τὸν ἀνώτατον ὡς πρὸς τὸν ἱερατικὸν βαθμόν, τὸν ἐπίσκοπον, χειροτονεῖ ὁ τὸ ἐπισκοπικὸν ἀξίωμα περιβεβλημένος καὶ δὴ οὐχὶ εἷς ἀλλὰ **«δύο ἢ τρεῖς»** κατὰ τὸν ἀποστολικὸν κανόνα, καὶ **«τρεῖς ἢ ἔλαττον δύο»** κατὰ τὰς Ἀποστολικὰς Διαταγάς.

Ἐν πρώτοις παρατηρητέον ὅτι ἡ φράσις «δύο ἢ τρεῖς» δὲν εἶναι ἡ αὐτὴ καθ' ὅλα πρὸς τὴν ἔκφρασιν «τρεῖς ἢ ἔλαττον δύο». Ἡ μὲν φράσις τῶν Ἀποστολικῶν Διαταγῶν σημαίνει ὅτι ἡ χειροτονία ἐπισκόπου τελεῖται ὑπὸ τριῶν ἐπισκόπων ἢ τοὐλάχιστον δύο δηλ. ὡς λέγομεν ἡμεῖς σήμερον ἐν ἀνάγκῃ ὑπὸ δύο· τὸ ὑπὸ δύο ἢ τριῶν τοῦ ἀποστολικοῦ κανόνος δὲν σημαίνει ὅ,τι καὶ ἡ προειρημένη ἔκφρασις τῶν Ἀποστολ. Διαταγῶν, καίτοι ἡμεῖς ἀποδίδομεν τὴν αὐτὴν ἔννοιαν καὶ ἑπομένως ἐξηγοῦμεν τὸν κανόνα ὡς ἑξῆς : Ἐπίσκοπος χειροτονεῖται ὑπὸ τριῶν, ἐν ἀνάγκῃ δὲ ὑπὸ δύο ἐπισκόπων. Πᾶς τις ὅμως εὐκόλως ἀντιλαμβάνεται ὅτι τὸ τοῦ ἀποστολικοῦ κανόνος δύο ἢ τριῶν σημαίνει ὅ,τι καὶ τὸ κοινῶς λεγόμενον δύο τρεῖς. Ἐνυπάρχει δηλ. ἡ ἔννοια τοῦ ἀδιαφόρου ὡς πρὸς τὸ δύο ἢ τρία καὶ κατ' ἀκολουθίαν σημασία πολὺ διάφορος ἐκείνης ἣν ἔχει ἡ ἔκφρασις τῶν Ἀποστολικῶν Διαταγῶν. Ἐν ἄλλαις λέξεσιν ὁ ἀποστολικὸς κανὼν κελεύει, ὅπως ἡ χειροτονία ἐπισκόπου τελῆται ὑπὸ πλειόνων τοῦ ἑνὸς ἐπισκόπων.

Ἀλλὰ πρὸς τί ἡ παρουσία πλειόνων τοῦ ἑνὸς ἐπισκόπων κατὰ τὴν χειροτονίαν ἐπισκόπου; Αἱ ρηθεῖσαι Ἀποστολικαὶ Διαταγαὶ ἀναφέρουσι τὰ ἑξῆς ὡς δικαιολογίαν τῆς παρουσίας ταύτης· «ἡ γὰρ τῶν δύο καὶ τριῶν μαρτυρία βεβαιοτέρα καὶ ἀσφαλής». [2] Ὥστε κατὰ τὰς ἀποστολικὰς διαταγὰς ἡ παρουσία πλειόνων τοῦ ἑνὸς ἐπισκόπων κατὰ τὴν χειροτονίαν ἐπισκόπου ἀπαιτεῖται διὰ νὰ καταστῇ ἀσφαλεστέρα καὶ βεβαιοτέρα ἡ μαρτυρία τοῦ γεγονότος. Ὁ γνωστὸς κανονολόγος Νικόδημος Μίλας τὴν διὰ πλειόνων τοῦ ἑνὸς ἐπισκόπων χειροτονίαν ἐπισκόπου ἐξη-

---

[2]) Εἰς τὸ τέλος τοῦ δ΄ κεφ. τοῦ Η΄ βιβλίου τῶν Ἀποστολικῶν Διαταγῶν ἀναγινώσκομεν καὶ τὰ ἑξῆς σχετικὰ πρὸς τὴν ἐπισκοπικὴν χειροτονίαν· «καὶ σιωπῆς γενομένης, εἷς τῶν πρώτων ἐπισκόπων ἅμα καὶ δυσὶν ἑτέροις, πλησίον τοῦ θυσιαστηρίου ἑστὼς τῶν λοιπῶν ἐπισκόπων καὶ πρεσβυτέρων σιωπῇ προσευχομένων λεγέτω».

γεῖ κατὰ τὸν ἀκόλουθον τρόπον: «Τοὐναντίον εἷς μόνον ἐπίσκοπος δὲν δύναται νὰ χειροτονήσῃ ἐπίσκοπον, ἀλλὰ τρεῖς ὁμοῦ ἐπίσκοποι ἢ τοὐλάχιστον δύο. Ἡ αἰτία ἔγκειται ἐν τούτῳ ὅτι πάντες οἱ ἐπίσκοποι, ὥσπερ οἱ ἴσων δικαιωμάτων παρὰ Χριστοῦ λαχόντες ἀπόστολοι, εἰσὶν ἴσοι ἀλλήλοις· διὸ ὁ ἐπίσκοπος καθ' ἑαυτὸν δὲν ἔχει δικαίωμα καὶ ἐξουσίαν χειροτονεῖν ἄλλους ἐπισκόπους, ἀλλ' ἐδόθη τοῦτο τῇ ἀπὸ κοινοῦ ἐξουσίᾳ αὐτῶν» (Ν. Μίλας Ἱστορία Ἐκκλησ. Δικαίου. Μετάφρασις Μ. Ἀποστολοπούλου σελ. 288—89).

Ἡ δικαιολογία τῶν Ἀποστολικῶν Διαταγῶν, ὡς οἴκοθεν ἐννοεῖται, δὲν δύναται νὰ φέρῃ δογματικὸν χαρακτῆρα, ἤτοι νὰ λογισθῇ ἐκ τῶν ὧν οὐκ ἄνευ ὁρατῶν στοιχείων τῆς μεταδόσεως τοῦ χαρίσματος τῆς ἱερωσύνης ἐν τῷ ἀνωτάτῳ βαθμῷ (τῷ τοῦ ἐπισκόπου) ἡ κατὰ τὴν χειροτονίαν παρουσία τριῶν ἢ δύο ἐπισκόπων, οὕτως ὥστε ἡ παράλειψις αὐτοῦ νὰ ἐλέγχῃ δογματικῶς ἐλαττωματικὴν καὶ ἄκυρον τὴν πρᾶξιν, δι' ἧς οὕτω πώς τις προχειρίζεται εἰς τὸ ἐπισκοπικὸν ἀξίωμα. Ἡ ἀσφαλὴς μαρτυρία δύναται νὰ ἐξασφαλισθῇ διὰ τῆς παρουσίας καὶ ἄλλου βαθμοῦ κληρικῶν ἢ καὶ λαϊκῶν. «Ἐν γὰρ τῇ τελεσιουργίᾳ (χειροτονίᾳ) τοῦ Ἀρχιερέως μᾶλλον ἔθος πολλοὺς συνέρχεσθαι». [3]) Ὡς πρὸς τὴν αἰτίαν τὴν ὑπὸ τοῦ Μίλας μνημονευομένην παρατηρεῖ ὁ γράφων τὴν παροῦσαν μελέτην, ὅτι ἡ ἰσότης περὶ τῆς ὁποίας ὁμιλεῖ ὁ ὀρθόδοξος κανονολόγος παρουσιάζει τὸν ἐπισκοπικὸν βαθμὸν ἐν ἑνὶ ἑκάστῳ ἐπισκόπῳ τρόπον τινὰ ὡς ἀτελῆ, ἐὰν εἷς ἐπίσκοπος μόνος ἄνευ ἑτέρου ἢ ἑτέρων ἐπισκόπων δὲν δύναται νὰ μεταδώσῃ τὸ ἐπισκοπικὸν ἀξίωμα. Ἴσοι πρὸς ἀλλήλους εἶναι οἱ ἐπίσκοποι ὡς λειτουργοὶ τοῦ θυσιαστηρίου καὶ ἐν γένει ἀπὸ θρησκευτικῆς ἀπόψεως οἱονδήποτε καὶ ἂν φέρωσι ἐκκλησιαστικὸν διοικητικὸν τίτλον. Ὁ ἐπίσκοπος κέκτηται τὸ πλήρωμα τῆς ἱερωσύνης, ὡς διάδοχος τῶν Ἀποστόλων, ἑπομένως καὶ τὸ χάρισμα τοῦ χειροτονεῖν διακόνους, πρεσβυτέρους καὶ ἐπισκόπους. Ἐὰν δὲ στερῆται τοῦ κυρίως ἀποστολικοῦ ἀξιώματος, προνομίου μόνον ὡρισμένων τινῶν μαθητῶν τοῦ Κυρίου, δὲν δύναται σοβαρῶς νὰ προβληθῇ ὁ ἰσχυρισμὸς ὅτι εἰς τὸ κατ' ἐξοχὴν καὶ ἰδιάζον ἀποστολικὸν τοῦτο ἀξίωμα συμπεριλαμβάνεται καὶ τὸ δικαίωμα τῆς χειροτονίας. Ἐὰν ἡ ἐξουσία αὕτη ἦναι πραγματικὸν στοιχεῖον τοῦ ἰδιάζοντος ἀποστολικοῦ ἀξιώματος τῆς κατ' ἐξοχὴν ἀποστολικότητος, καὶ πέντε καὶ πλείους ἐπίσκοποι συμμετέχοντες εἰς χειροτονίαν ἐπισκόπου δὲν θὰ ἀνέκτων ὡς ὁμὰς ὅ,τι εἷς ἕκαστος θὰ ἐστερεῖτο ὡς

---

[3]) Σχόλιον Ζωναρᾶ εἰς τὸν Α' ἀποστολικὸν κανόνα. Σύνταγμα Ράλλη καὶ Ποτλῆ τόμ. Α' σελ. 2.

μονάς. 4) Μὴ λησμονῶμεν πῶς ἰδιαιτέρως τονίζουσι τὴν ἐπισκοπικὴν ἐν γένει ἐξουσίαν τοῦ χειροτονεῖν ἄνδρες ἐκκλησιαστικοὶ οἷοι πδ. χ. ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος καὶ ὁ Ἱερώνυμος. «Ἃ καὶ περὶ ἐπισκόπων εἶπε ταῦτα καὶ πρεσβυτέροις ἁρμόττει. ***Τῇ γὰρ χειροτονίᾳ μόνῃ,*** λέγει ὁ θεῖος Χρυσόστομος, ***ὑπερβεβήκασι, καὶ τούτῳ μόνῳ*** δοκοῦσι ὑπερτερεῖν τοῖς πρε-

---

4) Τὸ σημεῖον τοῦτο ἐν οὐδεμιᾷ Δογματικῇ ἢ δογματικῇ μελέτῃ εἶδον ἀναπτυσσόμενον. Πδ. χ. ὁ κ. Χρ. Ἀνδροῦτσος ἐν τῇ Δογματικῇ αὐτοῦ σελ. 395 λέγει· «ὑπουργοὶ τοῦ μυστηρίου τῆς ἱερωσύνης εἶναι κατὰ τὴν Γραφὴν καὶ τοὺς πατέρας καὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν νομοθεσίαν καὶ πρᾶξιν οἱ διάδοχοι τῶν Ἀποστόλων ἐπίσκοποι, ***τοῦ ἐπισκόπου χειροτονουμένου κανονικῶς μὲν ὑπὸ τριῶν ἐπισκόπων ἐν ἀνάγκῃ δὲ ὑπὸ δύο τοὐλάχιστον***». Ὡς πρὸς τὸ ἐνδιαφέρον ἡμᾶς σημεῖον ὁ κ. Ἀνδροῦτσος γράφων Δογματικὴν περιορίζεται νὰ ἀναφέρῃ τὸν σχετικὸν κανόνα. Ἀνεπτύχθη ἀνωτέρω ὁ πρῶτος ἐκεῖνος ἀποστολικὸς κανών. Ἑπομένως θὰ ἀντιληφθῇ ὁ ἀναγνώστης ὅτι, ὄχι μόνον δογματικοὶ λόγοι δὲν προσάγονται ὑπὸ τοῦ κ. Ἀνδρούτσου διὰ τὴν δικαιολογίαν τῆς παρουσίας δύο ἢ τριῶν ἐπισκόπων κατὰ τὴν χειροτονίαν ἐπισκόπου, ἀλλ᾽ ὅτι καὶ ὁ ῥηθεὶς κανὼν δὲν ἑρμηνεύεται ὀρθῶς ἀφ᾽ οὗ σὺν ἄλλοις μόνον ἡ διὰ τριῶν ἐπισκόπων γινομένη χειροτονία ἐπισκόπου θεωρεῖται ὑπὸ τοῦ κ. Ἀνδρούτσου κανονική, ἡ δὲ διὰ δύο «ἐξ ἀνάγκης» οὐχὶ δὲ κανονική. Τὸ κανονικῶς ἀντιτίθεται πρὸς τὸ ἐξ ἀνάγκης ἐν ᾧ ἔπρεπε νὰ λεχθῇ «κατὰ τὸν α΄ ἀποστολικὸν κανόνα ἡ χειροτονία ἐπισκόπου τελεῖται διὰ τριῶν ἢ ἐν ἀνάγκῃ διὰ δύο ἐπισκόπων». Ἀλλὰ ὡς ἀλλαχοῦ ἐλέχθη καὶ αὐτὴ ἡ ἑρμηνεία δὲν ἀνταποκρίνεται πρὸς τὴν ἀληθῆ ἔννοιαν τοῦ ἀποστολικοῦ κανόνος. Ἀλλὰ παρὰ τοῦ κ. Ἀνδρούτσου ἀνεμένομεν προσαγωγὴν δογματικῶν λόγων.

Ἐν τῇ πραγματείᾳ τοῦ κ. Κ. Δυοβουνιώτου «τὰ μυστήρια τῆς Ὀρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας» παρατίθεται ἐν σελίδι 155 μία σημείωσις [1] πρὸς ἐξήγησιν τῆς παρουσίας τριῶν ἢ δύο ἀρχιερέων κατὰ τὴν θρησκευτικὴν τελετὴν τῆς χειροτονίας ἐπισκόπου. Ἐνῷ δὲ ὁ συγγραφεὺς πραγματεύεται περὶ μυστηρίων πρὸς δικαιολογίαν τοῦ σημείου ἐκείνου παραπέμπει εἰς τὸν Δ΄ κανόνα τῆς Α΄ Οἰκουμ. Συνόδου. Ὁ κανὼν ἐκεῖνος ὅμως ὁμιλεῖ περὶ ἐκλογῆς ἐπισκόπου, τὸ δὲ ἐν τέλει τοῦ κανόνος προστιθέμενον «τότε τὴν χειροτονίαν ποιεῖσθαι» σημαίνει τὴν ἐκλογήν, τὴν ψῆφον ποιεῖσθαι (σχόλιον Ζωναρᾶ Δ΄ κανόνος Α΄ Οἰκ. Συν. Ράλλη Β. σ. 122), καθ᾽ ἣν τρεῖς τοὐλάχιστον ἐπίσκοποι πρέπει προσωπικῶς νὰ ἦναι παρόντες. Τὸ δὲ παραδοξότερον εἶναι καὶ τοῦτο ὅτι ὁ κ. Δυοβουνιώτης προστρέχει καὶ εἰς τὸ περὶ ἱερατικῆς ἐξουσίας σύγγραμμα τοῦ κ. Εὐταξία διὰ νὰ ἐνισχύσῃ τὰ δικαιολογητικὰ τῆς παρουσίας 3 ἢ 2 ἀρχιερέων κατὰ τὴν χειροτονίαν ἐπισκόπου. Ἀλλὰ γράφει περὶ μυστηρίων! Καταχωρῶ τὴν σημείωσιν τοῦ κ. Δυοβουνιώτου. «Κάλλιστα ἐξηγεῖ τοῦτο ὁ Δος κανὼν τῆς Α΄ Οἰκουμ. Συνόδου, ἀναφέρει τὸν κανόνα καὶ ἐξακολουθεῖ· «Καὶ ὁ Εὐταξίας παρατηρεῖ· «ὁ λόγος δι᾽ ὃν εἷς ἐπίσκοπος δὲν δύναται νὰ ἐνεργήσῃ νόμιμον χειροτονίαν ἐπισκόπου, καὶ ἂν ἔχῃ εἰς τοῦτο τὴν συναίνεσιν τῶν πρώτων δικαιουμένων, εἶναι ὅτι καὶ διὰ τῆς πράξεως ταύτης τῆς χειροτονίας πρέπει νὰ δεικνύηται ὅτι εἷς τις ἐπίσκοπος δὲν κέκτηται ἐξουσίαν νὰ χειροτονῇ ποιμένα εἰς ἐκκλησίαν μὴ ὑπαγομένην ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν αὐτοῦ, καὶ ὅτι μόνον ἐν κοινωνίᾳ μετ᾽ ἄλλων δύναται νὰ ἐνεργῇ νομίμως τι καὶ ἔξω τῆς δικαιοδοσίας του, χωρὶς δι᾽ αὐτοῦ νὰ παραβλάψῃ τὰ δικαιώματα ἄλλου καὶ ὑπερβῇ τὰ ὑπὸ τῶν κανόνων τεθειμένα ὅρια τῆς ἐξουσίας

σβυτέροις. 5) Ὁ δὲ Ἱερώνυμος λέγει· Quid enim facit exepta ordinatione episcopus? (Ἐξαιρουμένης τῆς χειροτονίας τί ἄλλο περισσότερον παρὰ τὸν πρεσβύτερον κάμνει ὁ ἐπίσκοπος;) 6)

Ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἐκκλησίᾳ ἀπαντῶσι παραδείγματα χειροτονίας ἐπισκόπου ὑπὸ ἑνὸς καὶ μόνου ἐπισκόπου. Ἄλλως τε καὶ αὐτὴ ἡ φράσις τῶν Ἀποστολικῶν Διαταγῶν «μὴ ἐξεῖναι δὲ ὑμῖν ὑπὸ ἑνὸς (=ἐπισκόπου) καθίστασθαι» (ἐπίσκοπον) μαρτυρεῖ ὅτι τοιαῦται χειροτονίαι ἐγίνοντο ἔστιν ὅτε. Ἀλλ' ἔλθωμεν εἰς συγκεκριμένα γεγονότα. Ὁ Μελήτιος ἢ Μελέτιος Λυκοπόλεως ἐπίσκοπος (ἀρχὰς Δ' ἑκατονταετηρίδος) κατὰ τοὺς διωγμοὺς καταδικασθεὶς εἰς ἐξορίαν κατὰ τὴν ὁδοιπορίαν «καθ' ἑκάστην χώραν καὶ καθ' ἕκαστον τόπον διερχόμενος καθίστα κληρικοὺς ***ἐπισκόπους*** τε καὶ πρεσβυτέρους». Ἡ Α' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος «φιλανθρωπότερον κινουμένη ἐπέτρεψε τὴν μετ' αὐτῶν κοινωνίαν καὶ λειτουργίαν, δηλ. ἀνεγνώρισε τὴν χειροτονίαν τῶν ἐπισκόπων. 7) Ἡ φράσις τοῦ Θεοδωρήτου «μυστικωτέρᾳ χειροτονίᾳ βεβαιωθέντας δὲν σημαίνει ἀναχειροτονίαν. 8) Ταύτην ἀναλύει καὶ διασαφηνίζει ὁ Σωζόμενος διὰ τῶν ἀκολούθων· «ἐπαναβαίνειν (νὰ λάβωσι τὰς θέσεις τῶν ἀποθνησκόντων νομίμων ἐπισκόπων οἱ ὑπὸ τοῦ Μελετίου χειροτονηθέντες) ταῖς τάξεσι τῶν προτετελευτηκότων εἰ ψήφῳ τοῦ πλήθους ἄξιοι φανεῖεν ἐπιχειροτονοῦντος τοῦ ἐπισκόπου τῆς Ἀλεξανδρέων Ἐκκλησίας». Τὰ τοιαῦτα ἀναφέρει καὶ αὐτὸς ὁ Θεοδώρητος ἐπεξηγῶν τρόπον τινὰ καὶ ὁ ἴδιος τὴν φράσιν μυστικωτέρᾳ χειροτονίᾳ βεβαιωθέντας (καίτοι, ὡς εἴπομεν, μόνον αὐτὸς ἀναφέρει ταύτην, παραλείπεται δὲ καὶ ἔν τινι χειρογράφῳ κώδικι τῆς Ἱστορίας τοῦ Θεοδωρήτου) παραθέτων τὰ ἑξῆς· «συνεπιψηφίζοντος αὐτοῖς καὶ ἐπισφραγίζοντος τοῦ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας ἐπισκόπου» (τοῦ

αὐτοῦ». (Ἱερὰ ἐξουσία σελ. 202 -266). Ὥστε κατὰ τὸν κ. Εὐταξίαν ἐὰν ἡ χειροτονία ἐπισκόπου ἀφορᾷ ἐκκλησίαν ὑπαγομένην ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ χειροτονήσοντος ἐπισκόπου δὲν ἀπαιτεῖται ἡ παρουσία καὶ ἄλλων ἐπισκόπων; Καὶ ὁ μὲν κ. Εὐταξίας ὁμιλεῖ περὶ ἐξουσίας καὶ δικαιοδοσίας κανονικῆς—καίτοι κατὰ τὸν γράφοντα τὰς γραμμὰς ταύτας καὶ ἡ κανονικὴ δικαιολογία τοῦ κ. Εὐταξία οὔτε σαφὴς οὔτε ἐπαρκὴς εἶναι—ὁ δὲ κ. Δυοβουνιώτης πραγματεύεται περὶ μυστηρίων καὶ ἑπομένως θὰ ἦτο καλὸν νὰ ἀνέφερε δογματικὴν δικαιολογίαν.

5) Χρυσοστόμου Ὁμιλία ΙΑ εἰς Α' Τιμοθ. Migne 62 στ. 553.

6) Ἱερωνύμου ἐπιστολὴ CXLVI

7) Θεοδωρήτου Ἐκκλησ. Ἱστορία βιβλ. Α κεφ. Η Migne 82 στ. 929. — Ἐπιφανίου κατὰ Αἱρέσεων LXIII γ. Migne 42 στ. 188—91. — Σωζομένου Ἐκκλ. Ἱστορία Α. κδ. Migne 67 στ. 928.

8) Ὁ Casaubonus παρατηρεῖ ὅτι ἡ φράσις αὕτη δὲν εὕρηται ἔν τινι χειρογράφῳ κώδικι. Migne 82 στ. 929.

Ἀλεξανδρείας). Ἡ κατάληψις δηλ. τῶν θέσεων τῶν προαποθανόντων ἐπισκόπων θὰ ἐγίνετο ἐκ τῶν ὑπὸ τοῦ Μελετίου χειροτονηθέντων ἐπισκόπων κατόπιν ἐκλογῆς ὑπὸ τοῦ λαοῦ καὶ ἐγκρίσεως ὑπὸ τοῦ κανονικοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας.

Ἄλλως τε ἡ παρανομία τῶν χειροτονιῶν τοῦ Μελετίου κατὰ τὴν Α' Οἰκουμ. Σύνοδον, ὡς τοῦτο φαίνεται ἐκ τῆς πρὸς τὴν Ἀλεξανδρέων ἐκκλησίαν ἐπιστολῆς τῆς Συνόδου ταύτης, δὲν συνίστατο εἰς τὸν καθαγιασμόν, τῶν χειροτονιῶν ἐπισκόπων ὡς γενομένην ὑπὸ μόνου τοῦ Μελετίου, ἀλλ' ὡς γενομένην παρ' ἐνορίαν. 9) Πρὸ τῆς Α' Οἰκουμ. Συνόδου οὔτε ἀποστολικοὶ κανόνες οὔτε Ἀποστολικαὶ Διαταγαὶ ἦσαν γνωσταί.

Ἐν τοῖς πρακτικοῖς τῆς Δ' Συνόδου γίνεται λόγος περὶ χειροτονίας ἐπισκόπου τελεσθείσης ὑπὸ τοῦ Ἀγκύρας Εὐσεβίου: «Ἐχειροτόνησα αὐτὸν (τὸν Γαγγρῶν Καλλίνικον)... ἀπῆλθον εἰς Γάγγρας ἐχειροτόνησα τὸν ἐπίσκοπον». Βεβαίως καὶ ἐν τῷ παραδείγματι τούτῳ δὲν ἀσχολεῖται ἡ Σύνοδος περὶ τὸ ζήτημα τῆς ὑπὸ πλειόνων τοῦ ἑνὸς ἐπισκόπων χειροτονίας ἐπισκόπου ἀλλὰ περὶ χειροτονίας ἐπισκόπου, οὗ ἡ χειροτονία ἀνῆκε τῷ ἀρχιεπισκόπῳ Κωνσταντινουπόλεως. 10) Ἐκ τούτου φαίνεται ὅτι εἷς καὶ μόνος ἦν ὁ χειροτονήσας ἐπίσκοπον ἀρχιερεύς.

Ἡ παρουσία πλειόνων τοῦ ἑνὸς ἐπισκόπων κατὰ τὴν χειροτονίαν ἐπισκόπου προῆλθε πρῶτον μὲν ἐκ τῆς συγχύσεως ἥτις ἐπεκράτησεν ὡς πρὸς τὰς δύο πράξεις, ἤτοι τὴν ἐκλογὴν καὶ τὴν χειροτονίαν. Ἡ τῶν λέξεων—χειροτονία, ἐκλογή—σύγχυσις ἐπήνεγκε καὶ τὴν ἐν ταῖς πράξεσι σύγχυσιν. Οἱ τρεῖς ἐπίσκοποι, ὧν ἡ προσωπικὴ παρουσία ἀπαραίτητος κατὰ τὸν Δ' τῆς Α' Οἰκουμ. Συνόδου (πρβλ. ιθ' Ἀντιοχείας) διὰ τὴν ἐκλογὴν ἐπισκόπου, ἐθεωρήθησαν ἀπαραίτητοι καὶ διὰ τὴν χειροτονίαν.

Ἄλλως τε καὶ ἄλλα στοιχεῖα τῆς μιᾶς πράξεως μετεπήδησαν καὶ εἰς τὴν ἄλλην. Οὕτω πδ. χ. ἐπὶ τῆς χειροτονίας ἐπισκόπου «τὸ Εὐαγγέλιον ἀνοίγνυται ... καὶ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἀναγινώσκων καὶ τοῦ χειροτονουμένου τίθεται» ὡς ἀναφέρει ὁ Συμεὼν ὁ Θεσσαλονίκης κεφ. Σ' σπ. [illegible] πρὸς τὰ ἐν ταῖς Ἀποστ. Διαταγαῖς ἀναφερόμενα. Κατὰ τὴν ρκγ' νεαρὰν τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἡ ἐκλογὴ ἐπισκόπου ἐγίνετο «προκειμένων τῶν ἁγίων Εὐαγγελίων». 11) Ἔπειτα δὲ προῆλθε καὶ ἐκ τῆς Α' Τιμοθ. δ' 14

9) «Ὑφήρπασεν, λέγει ὁ Σωζόμενος, ὁ Μελέτιος τὰς διαφερούσας αὐτῷ τῷ Ἀλεξανδρείας Πέτρῳ χειροτονίας». Σωζόμενος Migne, ἔνθα ἀνωτέρω.

10) Συλλογὴ Συνόδων ὑπὸ Σπ. Μηλιᾶ Β. σ. 299.

11) «Θεσπίζομεν ὁσάκις χρεία γένηται ἐπισκόπου χειροτονηθῆναι συνιέναι τοὺς κληρικοὺς καὶ τοὺς πρώτους τῆς πόλεως, ἧς μέλλει ἐπίσκοπος χειροτονεῖσθαι, καὶ προκειμένων τῶν ἁγίων εὐαγγελίων ἐπὶ τριῶν προσώπων ψηφίσματα ποιεῖν. Εἶτα

[illegible] *χειρῶν μου*. [illegible]

[illegible]

[illegible] **δογματικῶς** [illegible]

[illegible] Migne [illegible] 11) «episcoporum numerus episcopum ordinandum, res est ecclesiastici juris, quae eaopropter varietatem disciplinae admittit». [illegible]

[illegible]

[illegible] Migne 62 [illegible] J. H. Lilley [illegible] Meyer [illegible] 1259) σελ. 153—4

γρίου, διαδόχου τοῦ Ἀντιοχείας Παυλίνου, ὁ ἱερὸς Θεοδώρητος ἀναφέρει τὰ ἑξῆς χαρακτηριστικὰ τῆς παρουσίας τριῶν ἐπισκόπων κατὰ τὴν χειροτονίαν ἐπισκόπου· «Εὐαγρίου τὸν ἐκείνου (τοῦ Ἀντιοχείας Παυλίνου) παρειληφότος θρόνον, διέμειναν τῷ μεγάλῳ Φλαβιανῷ (τῷ κανονικῷ ἐπισκόπῳ) δὲν ἀνεγνώριζον τὸν Φλαβιανόν)· καὶ ταῦτα τοῦ Εὐαγρίου **παρὰ τὸν ἐκκλησιαστικὸν προβεβλημένου θεσμόν**. Μόνος γὰρ αὐτὸς ὁ Παυλῖνος προὐβάλλετο **πολλοὺς κανόνας κατὰ ταὐτὸν παραβάς**. Οὔτε γὰρ ἀνθ᾽ αὑτοῦ τῷ τελευτῶντι χειροτονεῖν ἐπιτρέπουσιν οἱ κανόνες καὶ πάντας συγκαλεῖσθαι τῆς ἐπαρχίας τοὺς ἐπισκόπους κελεύουσι. **καὶ αὖ πάλιν δίχα τριῶν ἐπισκόπων ἐπισκόπου χειροτονίαν ἀπαγορεύουσι γίγνεσθαι»**. (βιβλ. ε΄ κεφ. κγ΄ Migne 82 στήλη 1248—9).

Ὥστε αἱ ἀρχαῖαι αὗται παρατηρήσεις συμπίπτουσι πρὸς τὸ προειρημένον σχόλιον τοῦ ὑπομνηματιστοῦ τῶν Ἀποστολικῶν Διαταγῶν. Ἀμφοτέρωθεν δλδ. διαπιστοῦται ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐπίσκοπον χειροτονούντων ἐπισκόπων τυγχάνει ζήτημα κανονικόν. Καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ Μαλαξοῦ ἐν τῇ Πατριαρχικῇ Ἱστορίᾳ Κ. Π. ἀναφερόμενον (ἔκδοσις Βόννης σελ. 143) ἐξ ἀφορμῆς τῆς παρανόμου χειροτονίας τοῦ Μονεμβασίας Ἀρσενίου γενομένης ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου Ἕλους καὶ δύο ἱερέων ἀνήκει εἰς τὸ διοικητικὸν μέρος τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ δικαίου ἢ ὡς θὰ ἐλέγομεν σήμερον εἶναι ζήτημα ἁρμοδιότητος λόγῳ προσώπων καὶ τόπου (δικαιοδοσίας). Ὁ Μαλαξὸς [13]) μάλιστα ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ ἀναπτύσσει ἰδέας σχετικὰς πρὸς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου οὐχὶ πολὺ συμφώνους πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς Ὀρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας.

Καίτοι δὲ ἡ κανονικὴ ἀπαίτησις τῆς παρουσίας τριῶν ἢ τοὐλάχιστον δύο ἐπισκόπων κατὰ τὴν χειροτονίαν ἐπισκόπου καὶ ἡ ἐπὶ τοῦ προκει-

---

[13]) Ἰδοὺ τί λέγει ἐπὶ λέξει ὁ Μαλαξός· «Ἀλλὰ ἴδετε καὶ τί χειροτονίαν ἔλαβεν (ὁ Μονεμβασίας Ἀρσένιος) ὁ ἐπίσκοπος (Ἕλους) καὶ οἱ ἱερεῖς (δύο) ἔκαμαν αὐτὸν μητροπολίτην. Φρίξον ἥλιε καὶ στέναξον ἡ γῆ, εἰς τὴν τοιαύτην παρανομίαν! Ὁ μητροπολίτης κάμνει ἐπίσκοπον καὶ ἱερεῖς κατὰ τὸ ἀρχιερατικὸν ἀξίωμα, ὡς διαλαμβάνουν οἱ θεῖοι κανόνες· ἀμὴ ὁ ἐπίσκοπος καὶ οἱ ἱερεῖς δὲν κάμνουν μητροπολίτην. Πῶς νὰ γένῃ ὁ υἱὸς πατέρας ἢ ὁ πατέρας υἱός; Τοῦτο εἶναι ἀδύνατον καὶ ἀσεβέστατον καὶ παρανομώτατον. Ἀμὴ ὁ πατέρας κάμνει χρεία νἄχῃ τιμὴν ὡς πατέρας καὶ κεφαλὴ τοῦ υἱοῦ· ὁ δὲ υἱὸς νὰ ἔχῃ τιμὴν (σελ. 144) ὡς υἱὸς καὶ δοῦλος τοῦ πατρός του, καὶ οὐχὶ τὸ ἐναντίον. Ὁ πατριάρχης δὲ κατὰ τὸ πατριαρχικὸν ἀξίωμα, ὡς πατὴρ τῶν πατέρων καὶ ὡς ποιμὴν τῶν ποιμένων μητροπολιτῶν, ἀρχιεπισκόπων καὶ ἐπισκόπων καὶ παντὸς ἱερωμένου καὶ κοσμικοῦ ὅλης τῆς οἰκουμένης καὶ χειροτονεῖ μητροπολίτας καὶ μητροπολίτης μητροπολίτην χειροτονεῖ μετὰ ἐπιτροπῆς τοῦ Πατριάρχου, κατὰ τὴν πατριαρχικὴν ἐξουσίαν καὶ κυριότητα καὶ ἐπίσκοπος ἐπίσκοπον χειροτονεῖ μετὰ θελήσεως τοῦ μητροπολίτου».

μένου πρᾶξις τῆς Ἐκκλησίας εἶναι τοιαῦται, ὥστε, ὡς δεικνύουσι τά τε παραδείγματα Εὐαγρίου καὶ Ἀρσενίου καὶ ἄλλα, ἡ παράλειψις τῆς κανονικῆς ταύτης διατάξεως νὰ θεωρῆται σοβαρωτάτη, ἐν τούτοις ὡς καὶ τὰ ἴδια παραδείγματα ὑπεμφαίνουσιν τότε μόνον ἡ ἐν λόγῳ παράλειψις δύναται νὰ ἔχῃ, κατὰ τὸν χαράσσοντα τὰς παρούσας γραμμάς, συνεπείας ἀκυρώσεως τῆς χειροτονίας ὅταν δὲν προηγηθῇ τῆς χειροτονίας ἐκλογὴ σύμφωνος πρὸς τοὺς κανόνας. Αἱ λέξεις «τὸ κῦρος τῶν γενομένων δίδοται τῷ Μητροπολίτῃ», τῷ κυριάρχῃ ἀρχιερεῖ, ἔχουσι μεγάλην σημασίαν εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν.

Ἡ κατὰ τὴν χειροτονίαν ἐπισκόπου παρουσία ἐπισκόπων ξένων ἀπὸ ἀπόψεως δικαιοδοσίας πρὸς τὸν χειροτονούμενον [14]) καὶ τὸν πρῶτον (κυριάρχην μητροπολίτην) ὡς τοῦτο συνέβη πολλάκις καὶ δύναται νὰ συμβαίνῃ καὶ ἐν τῷ μέλλοντι κατά τε τὴν ἐκλογὴν καὶ τὴν χειροτονίαν ἐπισκόπου δεικνύει ὅτι διοικητικῶς τὸν πρῶτον λόγον ἐν τῇ ἐκλογῇ καὶ τῇ χειροτονίᾳ ἐπισκόπου ἔχει ὁ κυριάρχης ἐπίσκοπος ἢ ἡ διοικοῦσα Σύνοδος, ἡ δὲ παρουσία πλειόνων τοῦ ἑνὸς ἐπισκόπων κατὰ τὴν χειροτονίαν ἐπισκόπου ἐκτὸς τῆς πολιᾶς κανονικῆς ἀρχαιότητος αὐτῆς ἔχει καὶ τοῦτο ὅτι ἀπαιτεῖται ὑπὸ τοῦ μεγαλείου τοῦ ἐπισκοπικοῦ ἀξιώματος καὶ τῆς πανηγυρικότητος τῆς σχετικῆς ἐκκλησιαστικῆς τελετῆς.

† Ο ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ ΗΛΙΟΥΠΟΛΕΩΣ ΓΕΝΝΑΔΙΟΣ

---

[14]) Σχόλιον Βαλσαμῶνος εἰς τὸν ΜΘ′ κανόνα τῆς ἐν Καρθαγένῃ «...Σημείωσαι οὖν ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος ὅτι οὐκ ἐξ ἀνάγκης παρὰ τριῶν ἐπισκόπων ἐπαρχεωτῶν χειροτονεῖται ἐπίσκοπος, ἀλλὰ παρὰ τοῦ μητροπολίτου καὶ ἑτέρων δύο, κἂν μὴ ὦσιν οὗτοι ἐπαρχεῶται. Ὁ δὲ μητροπολίτης Ἐφέσου ἐκεῖνος κυρὸς Χριστοφόρος εἰς Καλόην χειροτονήσας ἐπίσκοπον κατὰ ταύτην τὴν βασιλίδα..... χωρὶς παρουσίας οἱουδήτινος ἐπαρχεώτου ᾐτιάθη παραλόγως, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ· εἶπον γάρ τινες ὀφείλειν τὸν μητροπολίτην μετὰ ἐπαρχεωτῶν τοὐλάχιστον δύο τὰς χειροτονίας ποιεῖν τῶν ἐπισκόπων, ὥσπερ καὶ τὰς ψήφους». Σύνταγμα Ρ. Ποτλῆ Γ. σελ. 423. Βλέπε καὶ σχόλια τοῦ αὐτοῦ εἰς τὸν Δ′ κανόνα τῆς Α′ Συνόδου Σύνταγμα Ρ. Ποτλῆ Β. 123—124.

ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ ΓΕΩΡΓΙΑΔΟΥ
ΒΙΒΛΙΟΦΥΛΑΚΟΣ ΤΩΝ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΩΝ

Η ΚΑΘ' ΗΜΑΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΜΟΥΣΙΚΗ

ΚΑΤ' ΑΝΑΦΟΡΑΝ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΝ ΤΕΤΡΑΦΩΝΟΝ

Ἡ Ἐκκλησιαστικὴ Μουσική.

[Συνέχεια ἐκ τῆς σελίδος 260 καὶ τέλος]

Ἀλλὰ ἂν ὑποθέσωμεν ὅτι πάντα τὰ ἐμπόδια ἐγένοντο ἐκποδὼν καὶ πᾶν κώλυμα ἤρθη, ἀλλὰ καὶ οὕτως ἡ μουσικὴ αὕτη ἡ θορυβώδης καὶ θεατρικὴ οὔτε εἰς τοὺς κανόνας μας τοὺς Ἀποστολικοὺς καὶ τῶν Πατέρων συνᾴδει οὔτε πρὸς τὴν καταγωγήν μας καὶ τὸν ἐθνισμόν μας ἁρμόζει, ὅστις ἄλλας παραδόσεις, ἄλλα ἤθη, ἄλλους τρόπους, ἄλλην μόρφωσιν, ἄλλην λατρείαν, ἄλλο δόγμα ἔχει. Ἀλλὰ θὰ εἴπῃ τις, πῶς οἱ Ρῶσοι ὀρθοδοξότατοι ὄντες ἔχουσιν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τὴν εὐρωπαϊκὴν μουσικήν; Οἱ Ρῶσοι κατοικοῦσιν ἐν βορείοις κλίμασιν ὅπως καὶ οἱ Εὐρωπαῖοι· εἰς τὰ φωνητικὰ αὐτῶν ὄργανα αὕτη μόνη ἡ μουσικὴ εἶναι κατάλληλος καὶ ἐν αὐτῇ καὶ μόνῃ διὰ τῶν φωνητικῶν αὐτῶν ὀργάνων δύναται νὰ ἐκφρασθῇ κάλλος διὰ τῆς ἁρμονίας ἐκδηλούμενον. Ἀλλὰ τὰ ἡμέτερα καὶ τῶν προγόνων ἡμῶν ὦτα καὶ τὰ φωνητικὰ ὄργανα καὶ ὁ λάρυγξ καὶ αἱ φωνητικαὶ χορδαὶ ἄλλως εἰσὶ διαπεπλασμένα καὶ δι' ἄλλην μουσικὴν εἶναι προωρισμένα καὶ ἐκ ταύτης καὶ μόνης τῆς συμφώνου πρὸς τὴν κατασκευὴν τοῦ ὀργάνου του ἀντλεῖ καὶ τέρψιν καὶ ἡδονὴν καὶ ἐνθουσιασμὸν καὶ ὑψηλὴν λατρείαν καὶ πᾶσαν ψυχικὴν κίνησιν καὶ συγκίνησιν ὁ ἡμέτερος Ὀρθόδοξος χριστιανικὸς κόσμος· ἀλλ' οἱ ἡμέτεροι ἐν Ἀλεξανδρείᾳ καὶ Ἀθήναις καὶ Πάτραις ὁμόγλωσσοι καὶ ὁμόθρησκοι εἰσήγαγον εἰς τὰς ἐκκλησίας των τὴν εὐρωπαϊκὴν μουσικήν. Ναί, ὅπως εἰσήγαγον καὶ τὰ ἀντραβὲ καὶ τὰ κρινολίνα, pas de quatre καὶ τὸ Poston καὶ δὲν ἠξεύρω ποῖα ἄλλα ἐκ Παρισίων μεταγγισθέντα ἀνὰ σύμπαν τὸ ὀρθόδοξον χριστιανικόν. Πιθανόν τινας τούτων τῶν νεωτεριστῶν, ἐν Εὐρώπῃ γεννηθέντας, εὐρωπαϊστὶ ἀνατραφέντας, μὲ τὴν εὐρωπαϊκὴν μουσικὴν ζυμωθέντας, τὰ εὐρωπαϊκὰ ἤθη καὶ ἔθιμα ἐνστερνισθέντας, πᾶν τὸ οἰκεῖον πλὴν τῆς γλώσσης ἀποβαλόντας καὶ πᾶν τὸ ὀθνεῖον προσλαβόντας, νὰ ἐσαγήνευσεν ἡ εὐρωπαϊκὴ μουσική, ταύτην καὶ μόνην ἐκ νεότητος καὶ ἐν ἐκκλησίαις καὶ ἐν θεάτροις καὶ ἐν χοροῖς καὶ διασκεδάσεσι καὶ πανηγύρεσιν ἀκούσαντας καὶ ἐν ταύτῃ καὶ μόνῃ τέρψιν

καὶ ἡδονὴν εὑρίσκοντας. Οἱ λοιποί εἰσιν ἄνευ οὐδεμιᾶς μουσικῆς παιδεύσεως καὶ μορφώσεως· εἰσὶ κάλαμος ὑπὸ παντὸς φυσήματος ἀνέμου σαλευόμενος, πλοῖα ἀνερμάτιστα ὑπὸ παντὸς ἀνέμου παρασυρόμενα. Δι' αὐτοὺς ἀρκεῖ ὅτι ἡ μουσικὴ εἶναι εὐρωπαϊκὴ καὶ δι' αὐτῆς γίνονται καὶ αὐτοὶ Εὐρωπαῖοι, τιθέμενοι ὑψηλότερον τῶν λοιπῶν ἐθνῶν· ἀλλὰ δὲν νομίζετε, κύριοι, ὅτι ἐνῷ διὰ τοῦ παραδείγματος ὑμῶν ἔπρεπε νὰ ποδηγετήσητε εἰς τὴν χριστιανικὴν μόρφωσιν τὴν νεολαίαν, γίνεσθε αἴτιοι βλάβης τῆς μεγίστης, χωρὶς νὰ θέλετε καὶ χωρὶς νὰ τὸ ἐννοήσητε; Πολλοὶ σήμερον πλήρεις εἰσὶν ἀπὸ κορυφῆς μέχρις ὀνύχων ὑλιστικῶν δοξασιῶν, ὧν κυριώτερον δόγμα ἡ ἄρνησις τοῦ Θεοῦ· πολλοὶ μετέλαβον τῶν ἀχράντων μυστηρίων μόνον ἐν τῇ γεννήσει, ἤτοι ἀγνοοῦντες καὶ ἄκοντες, καὶ θὰ μεταλάβωσιν ὀλίγον πρὸ τῆς ἐκφορᾶς ἀναισθητοῦντες, ἤτοι καὶ πάλιν ἀγνοοῦντες καὶ ἄκοντες. Ἕτεροι μετριώτερον ὑλισταί, τῇ ὕλῃ προσκείμενοι, ὑλόφρονες, δὲν ἀρνοῦνται μὲν τὴν ὕπαρξιν τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ἀδιάφοροι καὶ ψυχροὶ διατελοῦσι πρὸς τὴν πρὸς Αὐτὸν ἐκπλήρωσιν τῶν ἑαυτῶν καθηκόντων· πολλὴ σήμερον ἡ ψυχρότης καὶ ἀδιαφορία πρὸς τὸν Θεὸν καὶ ἐκ πολλῶν ἄλλων αἰτίων, ὧν ἡ ἔρευνα οὐ τοῦ παρόντος, καὶ ἐκ τῆς ἐπιπολαιότητος. . . . Τὸ νόσημα εἶναι μεταδοτικόν, μιασματικὸν καὶ μολυντικόν· πολλὴ αὕτη — ἡ ἐπιπολαιότης — εἰς νέους, ὧν αἱ πεποιθήσεις εἶναι σεσαλευμέναι καὶ οἱ ὁποῖοι εὐλόγου ἀφορμῆς χρῄζουσιν, ὅπως παρασυρθῶσιν ὑπὸ τοῦ γενικοῦ ρεύματος. Οὗτοι ἀκούοντες ὅτι ἡ Ἐκκλησιαστικὴ ἡμῶν Μουσικὴ εἶναι ἀηδής, ἀποσκυβαλιστέα, εὗρον τὴν καλλίστην ἀφορμὴν νὰ μὴ πατῶσιν εἰς τὰς ἐκκλησίας, ἵνα μὴ ἐμπλήσωσι τὰ ὦτα αὐτῶν μουσικῆς ἀηδίας, ἀλλὰ θαμίζωσιν εἰς κέντρα, ὅπου παίζεται ἡ εὐρωπαϊκὴ μουσική, ὅπου ἐφυγαδεύθησαν ἡ σεμνότης καὶ ἡ αἰδώς· οὕτως ηὔξησαν οἱ κατήγοροι τῆς μουσικῆς μας τὸν ἀριθμὸν τῶν ψυχρῶς καὶ ἀδιαφόρως πρὸς τὴν θρησκείαν διακειμένων· ἂς ἐννοήσωσιν οἱ ὑβρισταὶ καὶ περιφρονηταὶ τῆς πατρίου μουσικῆς, τὶ ἐγέννησεν ἡ ἐπιπολαιότης καὶ ἀκρισία των. Ἄλλοι δέ τινες αἰσθανόμενοι δῆθεν συμπάθειάν τινα καὶ πρὸς τὴν Ἐκκλ. ἡμῶν Μουσικὴν καὶ μὴ ἐπιθυμοῦντες — ὡς λέγουσι — τὸν παντελῆ ὄλεθρον αὐτῆς, ἀπεφάσισαν νὰ ὑπαγάγωσιν αὐτὴν ὑπὸ τὴν εὐρωπαϊκὴν μουσικήν· ἀπεφάσισαν δηλαδὴ φυλάττοντες τοὺς ἤχους, τὴν οὐσίαν, τὴν ὑπόστασιν, τὴν ποιότητα, τὴν ἰδιότητα, τὴν ἔκφρασιν καὶ τὰ ἰδιώματα αὐτῆς νὰ ἐφαρμόσωσιν εἰς αὐτὴν τὴν **ἁρμονίαν** ἢ τὴν **τετραφωνίαν** τῆς εὐρωπαϊκῆς μουσικῆς. Ἀλλ' ἐκ τῆς τοιαύτης μίξεως ἐγεννήθη ἀποφώλιόν τι τέρας horridile audite, περὶ τῆς γενεαλογίας καὶ τῆς καταγωγῆς τοῦ ὁποίου μόνον οἱ τετραφωνισταὶ καὶ οἱ κανταδορισταὶ εἶναι εἰς θέσιν νὰ μᾶς διαφωτίσωσιν· ἡμεῖς — ὡς εἰδικοὶ καὶ γνῶσται τῆς Ἐκκλ. Μουσικῆς, ἐν μέρει δὲ καὶ τῆς Εὐρωπαϊκῆς — τοῦτο μό-

νον δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, ὅτι διὰ τοὺς ἀνωτέρω ἐκτεθέντας καλαισθητικούς τε καὶ τεχνικοὺς λόγους ἡ Ἐκκλησ. ἡμῶν Μουσικὴ δὲν ἐναρμονίζεται καὶ ὅτι ἐναρμονιζομένη ἀπόλλυσι τὸν πλοῦτον, τὸ κάλλος, τὴν χάριν, τὴν φύσιν, τὴν οὐσίαν καὶ τὴν ὑπόστασιν αὐτῆς. Τοῦτο δὲν λέγομεν ἡμεῖς μόνον· διεκήρυξαν αὐτὸ πρὸ ἡμῶν καὶ ἄλλοι πολὺ ἡμῶν ὑπέρτεροι μουσικοί, ἡμέτεροί τε καὶ ξένοι· Ὁ μακαρίτης Θερειανὸς ὁ ἀρχιμανδρίτης, ὁ βαθὺς οὗτος γνώστης τοῦ τε ἡμετέρου καὶ τοῦ εὐρωπαϊκοῦ συστήματος, ἰδοὺ πῶς ἀποφαίνεται περὶ τοῦ ἐναρμονισμοῦ τῶν ἡμετέρων ἐκκλησιαστικῶν ᾀσμάτων: «Ὑπάρχουσι—λέγει—μελῳδίαι, αἵτινες ἁρμοζόμεναι κατὰ τοὺς κανόνας τῆς ἁρμονικῆς πολυφωνίας ἀποβάλλουσιν οὐ μόνον τὴν καλλονήν, ἀλλὰ καὶ τὸ φυσικὸν καὶ ἰδιοφυὲς αὐτῶν μέλος, ἀλλοιούμεναι παντάπασι καὶ διαστρεφόμεναι».[9]) Ὁ δὲ ἔξοχος τῆς Γαλλίας μουσικὸς Ducoudray δογματίζει ὅτι: «Τὸ ἐν πολλοῖς τρόποις τῆς ἑλληνικῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς ἡδυμελπὲς καὶ ἰδιοφυὲς δὲν δύναται νὰ ἐφαρμοσθῇ ὑπὸ τῆς εὐρωπαϊκῆς μουσικῆς, δύο μόνον ἤχους ἐχούσης, ἤγουν τὴν τῆς τρίτης μείζονος καὶ τὴν τῆς τρίτης ἐλάσσονος».[10]) Ἀλλὰ καὶ οἱ μουσικολόγοι συγγραφεῖς Ρῶσοι Ἀλλεμάνοβ καὶ Ζβέρεβ ἔν τινι συγγράμματι αὐτῶν ὑπὸ τὸν τίτλον: «***Βυζαντιναὶ ἐκκλησιαστικαὶ μελῳδίαι ἐνηρμονισμέναι***» ποιοῦντες τὰς ἐπ᾽ αὐτῶν σκέψεις των ὡς ἑξῆς ἀποφαίνονται: «Τὸ βυζαντινὸν ᾆσμα—λέγουσι—δὲν ὑπόκειται ὑπὸ ἐναρμόνισιν, ἀλλὰ μόνον ὅτι δι' αὐτὸ δύναται νὰ ἐφαρμοσθῇ ἰδιάζουσα ἐναρμόνισις στηριζομένη ἐπὶ τῶν νόμων τῆς μελῳδίας αὐτοῦ».[11]) Οἱ δὲ μουσικολόγοι Ἰταλοὶ ἐξ ἀφορμῆς τῶν διὰ τῆς ἁρμονικῆς πολυφωνίας περιβαλλομένων ἐκκλησιαστικῶν ἡμῶν ᾀσμάτων γράφοντες ἐν τῷ Θρησκευτικῷ Περιοδικῷ τῆς Ρώμης καὶ τὸ ἀδύνατον τῆς ἐναρμονίσεως αὐτῶν ἀνομολογοῦντες τάδε διακηρύττουσιν: «Ἡ ἁρμονία εἶναι—λέγουσι—πρᾶγμα νέον καὶ ξένον πρὸς τὴν Βυζαντινὴν μουσικήν. Ἡ τελευταία αὕτη ἔχει τὸ χαρακτηριστικὸν Ἴσον, ὅπερ καλῶς διευθυνόμενον προξενεῖ τὴν ἐντύπωσιν τῆς πολυφωνίας καὶ μὲ τὴν πρωτοτυπίαν του εὐχαριστεῖ τὸ ᾆσμα. Σημειωτέον δὲ ὅτι ἡ ἐναρμόνισις τῶν βυζαντινῶν ᾀσμάτων φέρει μεθ' ἑαυτῆς τὴν καταστροφὴν τῶν διαφορῶν, τοὐλάχιστον ἐν τῇ πρακτικῇ, τῶν ποικίλων τόνων».[12]) Ἠκούσατε, κύριοι μεταρ-

---

[9]) Περὶ τῆς καθ' ἡμᾶς Μουσικῆς· ἐν Τεργέστῃ 1876.

[10]) Γ. Παπαδοπούλου. Συμβολ. εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς σελ. 287.

[11]) Περιοδικὸν «Φόρμιγξ» περίοδος β', ἔτος ε', ἀριθμ. 1—10 τῆς 31ης Αὐγούστου 1909.

[12]) Roma el'oriente (ἀριθμ. 47—48, σελ. 365).

ρυθμισταί, οἷα φθέγγονται σοφοὶ Μουσικοδιδάσκαλοι, πρὸ τῶν ὁποίων σύμπας ὁ μουσικὸς κόσμος ἀποκαλύπτεται; Ἐπείσθητε ὅτι ἡ ἡμετέρα Μουσικὴ δὲν ἐναρμονίζεται; Ἡμεῖς ἠκούσαμεν πρὸ τριῶν ἐτῶν εἴς τινα ἐκκλησίαν τοῦ Πέραν τροπάρια ἐκκλησιαστικὰ ᾀδόμενα μετὰ διφωνίας, ἄλλα μετὰ τριφωνίας καὶ ἄλλα μετὰ τετραφωνίας· ὁμολογοῦμεν δὲ καὶ μετὰ παρρησίας διακηρύττομεν ὅτι ἀκαλαισθητότερον οὐδὲν οὐδέποτε ἠκούσαμεν. Ἡ μὲν Ἐκκλησ. Μουσικὴ οὐδὲν τῶν ἑαυτῆς διέσωζε· κατεστραμμένα ἦσαν καὶ ἦχος καὶ μέλος καὶ κλίμακες καὶ μελῳδίαι καὶ καταλήξεις· ἐς κόρακας ἀπεστάλησαν πᾶσαι αἱ χαριέσταται λεπτότητες καὶ εὐστροφίαι, αἱ χαρακτηρίζουσαι τὴν ἡμετέραν Μουσικήν, διότι δὲν ἦσαν προσιταὶ τῇ ἁρμονίᾳ· ὑπελείφθη μόνον σκελετός τις δύσμορφος, ὅστις ἐκ μὲν τῆς Ἐκκλ. Μουσικῆς εἶχε σχεδὸν μόνον τὰς λέξεις, ἐκ δὲ τῆς εὐρωπαϊκῆς τὴν ἁρμονίαν μετὰ τῆς τραχύτητος καὶ τοῦ θορύβου.

Οὐδέποτε —ἐπαναλαμβάνομεν— εἶναι δυνατὸν ἡ Ἐκκλησ. ἡμῶν Μουσικὴ νὰ ἐξευρωπαϊσθῇ, δηλαδὴ νὰ ὑπαχθῇ εἰς ἁρμονίαν, καὶ ἂς μὴ ματαιοπονῶσιν οἱ τοιοῦτό τι ἐπιχειροῦντες· ἕτερον ἑκάτερον· διάφορος ἡ φύσις ἑκατέρου· ἡ δὲ μίξις ἑτερογενῶν ἐκτρώματα μόνον γεννᾷ. Ἔχει ἑκατέρα τὴν ἑαυτῆς ἀξίαν καὶ ἡδύτητα μὴ μεταβάλλουσα φύσιν, μὴ ἐξερχομένη τῶν ὑπὸ τῆς φύσεως προδιακεχαραγμένων ὁρίων· μενέτω ἑκατέρα ὁποία εἶναι καὶ ὁποία πρέπει νὰ εἶναι. Μόνον ἐκτελεσθήτω προσηκόντως, εὐρύθμως τε δηλονότι, ἐντέχνως καὶ ἱεροπρεπῶς· ἐκ τῶν ἡμετέρων τροπαρίων μόνον τὰ τοῦ πλαγίου τετάρτου — καὶ τούτου ἀμιγοῦς φθορῶν — καὶ τοῦ συγγενοῦς τρίτου ἤχου τροπάρια καὶ τὰ τοῦ πλαγίου πρώτου μὲ τὴν φθορὰν τῆς Σπάθης δύνανται κάπως νὰ ἐναρμονισθῶσιν, ἀλλὰ καὶ ταῦτα οὐχὶ τελείως, οἱ δὲ λοιποὶ ἦχοι εἰσὶν ἅπαντες κατεστραμμένοι. Ἠκούσαμεν καὶ τροπάριον δευτέρου ἤχου ἐνηρμονισμένον· ἀλλ' οὔτε δεύτερον οὔτε ἄλλον τινὰ ἦχον ἐν αὐτῷ ἀνεγνωρίσαμεν, ἡ δὲ ἐντύπωσις ἴση τῷ μηδενί. Ἄλλοι τινὲς ἐπεχείρησαν μερικήν τινα ἐξευρωπάϊσιν, ἤτοι τὴν ἐγκατάμιξιν γραμμῶν τινων εὐρωπαϊκῶν ἔν τισι μέλεσιν ἐκκλησιαστικοῖς καὶ δὴ καὶ χερουβικοῖς καὶ κοινωνικοῖς· ἡ ἐξ αὐτῶν ἐντύπωσις δὲν ἦτο μὲν τοσοῦτον — ὅσον ἡ τῆς πρώτης — ἀνεπιτυχής, ἀλλ' εἶχέ τι καὶ αὕτη τὸ ξενίζον καὶ παράδοξον.

Εἴπομεν ἐν ἀρχῇ ὅτι πολλοὶ θεωροῦσι τὴν Ἐκκλησιαστικὴν ἡμῶν Μουσικὴν λείψανον τῆς τοῦ Τερπάνδρου Μουσικῆς· περὶ τούτου πειστικώτατα ἐγράφησαν ἐν ταῖς «***Συμβολαῖς εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Ἐκκλ. Μουσικῆς***» ὑπὸ τοῦ κ. Γ. Παπαδοπούλου. Ὁ βουλόμενος δύναται νὰ ἀναγνώσῃ τὰ ἐκεῖ γεγραμμένα· ἡμεῖς ἐνταῦθα θὰ ἀρκεσθῶμεν εἰς ὀλίγα. Ἀρχαία μουσικὴ βεβαίως ἦτο ἡ Ἑβραϊκή, ἀλλὰ καὶ περὶ ταύτης οὐδὲν σαφὲς καὶ βέβαιον ὑπάρχει· ἄγνωστον δέ, ἂν ὑπῆρχε καὶ σύστημά τι

αὐτῆς τεχνικόν. Ἡ νῦν σωζομένη πρακτικὴ μουσικὴ αὐτῶν ἵσταται ἐγγύτατα τῇ ἡμετέρᾳ· ἀγνοοῦμεν τὴν ἀρχαίαν ἀρμενικήν. Ἡ νῦν οὐδὲν διαφέρει τῆς ἡμετέρας· μόνον εἶναι πτωχοτέρα. Ἄγνωστος καὶ ἡ ἀρχαία Περσική· ἡ δὲ νῦν, ὡς καὶ ἡ ἀραβικὴ καὶ ἡ τουρκική, αὐτὴ αὕτη ἡ ἡμετέρα πρακτικῶς μόνον ἀσκουμένη ἄνευ σημείων, ἄνευ θεωρίας. Ἡ βάσις τῆς μουσικῆς ἁπάντων τούτων τῶν ἀνατολικῶν λαῶν, ἡ σύμφωνος πρὸς τὴν κατασκευὴν τῶν φωνητικῶν αὐτῶν ὀργάνων, ἦν μία· ἅπαντα ταῦτα τὰ ἔθνη ὁμοίαν εἶχον μουσικήν, ὡς καὶ οἱ Ἐθνικοί, οἵτινες καὶ πλεῖον καὶ κρεῖττον τῶν λοιπῶν ἐκαλλιέργησαν αὐτὴν καὶ ἀνέπτυξαν καὶ ἐσυστηματοποίησαν, ὡς πᾶν εἶδος τοῦ καλοῦ, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ ἀκμῇ αὐτῶν κατὰ διαφόρους καιροὺς καὶ περιστάσεις ἐπέβαλον αὐτήν, ὡς φαίνεται ἐκ τῶν κατωτέρω : «Ἀλεξάνδρου τὴν Ἀσίαν ἐξημεροῦντος, Ὅμηρος ἦν ἀνάγνωσμα, καὶ Περσῶν καὶ Γεδρωσίων καὶ Σουσιανῶν παῖδες τὰς Εὐριπίδου καὶ Σοφοκλέους ᾖδον τραγῳδίας» (Πλούταρχος). Ἐκ τῶν Ἐθνικῶν μουσικῶν ἐπαιδεύθησαν καὶ οἱ Ρωμαῖοι καὶ ἐξ αὐτῶν διὰ τῆς αὐτῆς μουσικῆς ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας καὶ οἱ Εὐρωπαῖοι· οἱ πρῶτοι Χριστιανοί, εἴτε Ἑβραῖοι εἴτε Ἐθνικοὶ εἴτε Ρωμαῖοι, ποίαν ἄλλην μουσικὴν βεβαίως θὰ εἶχον ἢ τὴν τῶν ἀρχαίων ἡμῶν προγόνων Μουσικήν, ἡ ὁποία δὲν διέφερε μὲν κατ' οὐσίαν τῆς τῶν Ἑβραίων καὶ Ρωμαίων καὶ τῶν λοιπῶν ἀνατολικῶν λαῶν, διέφερεν ὅμως κατὰ τὴν τέχνην καὶ τὴν συστηματοποίησιν ; Αὕτη παρεδόθη καὶ εἰς τοὺς Βυζαντίνους, ὑπὸ τῶν ὁποίων ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας ἐκαλλιεργήθη καὶ παρεδόθη καὶ εἰς ἡμᾶς· περὶ τῆς ἐκ τῆς τῶν ἀρχαίων ἡμῶν προγόνων Μουσικῆς καταγωγῆς αὐτῆς οὐδεμία ὑπάρχει ἀμφιβολία· περὶ τούτου μαρτυροῦσι καὶ πολλοὶ τεχνικοὶ ἀρχαῖοι ὅροι ἀνταποκρινόμενοι εἰς τοὺς σημερινοὺς καὶ τὰ γένη καὶ οἱ ἦχοι καὶ αἱ κλίμακες καὶ τὰ μέτρα, τὸ δὲ τρανότατον μαρτύριον ὁ πρό τινων ἐτῶν ἀνακαλυφθεὶς ὕμνος τοῦ Ἀπόλλωνος, συμφωνότατος μὲ τὸν ἡμέτερον πλάγιον τοῦ πρώτου ἦχον ἢ μᾶλλον μὲ τὴν παραλλαγὴν αὐτῆς τῆς Σπάθης. Ἀλλὰ θὰ εἴπῃ τις, πῶς ἀπὸ τοσούτων αἰώνων δὲν ἠλλοιώθη, δὲν παρεφθάρη, δὲν παρεμορφώθη ; Φυσικῷ τῷ λόγῳ συνέβη τοιοῦτό τι. Ἡ μουσική, ὅπως καὶ ἡ ἀπαγγελία, εἶναί τι ρέον καὶ εἰς πολλὰς ὑπόκειται μεταβολὰς καὶ πολλὰς ὑφίσταται ἀλλοιώσεις. Ὑπέστη βεβαίως καὶ ἡ ἡμετέρα μουσικὴ ὅσα αἱ περιστάσεις καὶ τύχαι καὶ περιπέτειαι ἠνάγκασαν αὐτὴν νὰ ὑποστῇ, μετεβλήθη μεταβολάς, ἠλλοιώθη ἀλλοιώσεις, ὡς ἡ γλῶσσα, ἀλλ' ἔσωσε τὴν βάσιν, ἔσωσε τὴν οὐσίαν, ἔσωσε τὸν χαρακτῆρα, δὲν ἦτο δυνατὸν ἄρδην νὰ ἐξαφανισθῇ. Τούτου θὰ ἐπιτύχωμεν ἡμεῖς, ὅταν θὰ κατορθώσωμεν τὴν μουσικὴν τῶν προγόνων μας νὰ ἐξαλείψωμεν ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς, ἀντικαθιστῶντες αὐτὴν διὰ τῆς εὐρωπαϊκῆς, διὰ τῆς «ἐνηρμονισμένης» τοῦ-

τέστι μουσικῆς, διὰ τῆς «δαιμονισμένης», ὅπως λέγει καὶ κάποιος εὐσεβόφρων καὶ λίαν σεβαστὸς ἱεράρχης.

Ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε εἰρημένων κατάδηλον ἐγένετο ὅτι οὐ μόνον περιφρονήσεως ἀξία δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ ἡ Ἐκκλ. ἡμῶν Μουσική, ἀλλὰ καὶ ἐκτιμήσεως ἀξία εἶναι πλείστης καὶ πλείονος παρ' ἡμῖν, οὐ μόνον διὰ τὴν τέχνην, τὴν ποικιλίαν, τὴν λεπτότητα, τὴν εὐστροφίαν, τὴν χάριν, τὴν ἡδύτητα καὶ τὸν πλοῦτον, ἀλλὰ καὶ διότι εἶναι κειμήλιον ἀνεκτίμητον, ὃ παρ' ἡμῖν πρέπει νὰ τύχῃ θεραπείας μετ' ἄλλων προγονικῶν ἀγαθῶν. Ἑπομένως ὀφείλομεν νὰ μὴ ἐγκαταλίπωμεν ἐξ ἀδιαφορίας τὴν μουσικήν μας τὴν θεσπεσίαν εἰς τὴν διάκρισιν ἀοιδῶν ἀμαθῶν καὶ ἀναισθήτων καὶ ἀπειροκάλων, ρύπων καὶ κηλίδων αὐτὴν πληρούντων, ἀλλὰ νὰ ἐξεύρωμεν καὶ ὑποστηρίξωμεν τοὺς ἀξίους τῆς ὑψηλῆς ταύτης κλήσεως θεράποντας, οἵτινες διὰ τῆς παιδείας καὶ τῆς ἐμπνεύσεως θὰ ἐκκαθάρωσι, θὰ ἐξευγενίσωσι, θὰ ἀνυψώσωσι καὶ θὰ κλεΐσωσι τὴν ἀνέδην περιφρονουμένην καὶ ποδοπατουμένην Ἐκκλησ. Μουσικήν, τὴν Μουσικήν, ἧς λάτρεις ὑπῆρξαν Βασίλειοι καὶ Χρυσόστομοι καὶ ὁλόκληρος χορεία ἁγίων ἀνδρῶν, τὴν Μουσικὴν τὴν ὁποίαν ἡ Μήτηρ Ἐκκλησία ὡς κόρην ὀφθαλμοῦ διεφύλαξε μέχρι σήμερον καὶ ἀλώβητον παρέδωκεν εἰς ἡμᾶς· διότι ἄλλως δὲν εἶναι ἀπίθανον νὰ ἐλεγχθῶμεν ὑπὸ τοῦ Θεοφόρου Ἰγνατίου, ὅστις συνιστῶν ἡμῖν προσοχὴν εἰς τὸ νὰ διατηρῶμεν τὰς ἱερὰς παραδόσεις λέγει: «Πᾶς ὁ λέγων παρὰ τὰ διατεταγμένα—τὰ διὰ τῆς φωνῆς ἐν ταῖς ἐκκλησίαις παραδεδομένα καὶ πολιτευόμενα—κἂν ἀξιόπιστος ᾖ, κἂν νηστεύῃ, κἂν σημεῖα ποιῇ καὶ προφητεύῃ, λύκος φαινέσθω ἐν προβάτου δορᾷ προβάτων βορὰν κατεργαζόμενος».

† CHARLES BRENT

(1862 - 1929)

Ὁ Ἐπίσκοπος Charles Brent, Καναδὸς τὴν καταγωγήν, ἐγεννήθη τῇ 9ῃ Ἀπριλίου τοῦ 1862 ἐν Newcastle (Ontario) καὶ ἐσπούδασεν ἐν τῷ Κολλεγίῳ τῆς Ἁγίας Τριάδος (Toronto), ὁπόθεν ἀπεφοίτησε τῷ 1884. Χειροτονηθεὶς τῷ 1886 ὡς βοηθὸς ἱερεὺς τοῦ καθεδρικοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Παύλου ἐν Buffalo μετετέθη ἐκεῖθεν τῷ 1888 εἰς Βοστώνην ὡς ἱερεὺς τῆς Ἐκκλησίας Ἰωάννου τοῦ Εὐαγγελιστοῦ. Μετατεθεὶς μετά τινα χρόνον εἰς τὴν σπουδαίαν Ἐνορίαν τοῦ ἁγ. Στεφάνου ἐν Βοστώνῃ, προσελήφθη ὡς συνεργάτης τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ περιοδικοῦ τῆς Ν. Ὑόρκης

«Churchmann». Τῷ 1901 ἐξελέγη Ἐπίσκοπος τῶν Φιλιππίνων νήσων, ἔνθα ἀνενδότως εἰργάσθη ὑπὲρ τῆς ἀναπτύξεως τῶν γηγενῶν καὶ τῆς ὑπ' αὐτῶν ἀποκτήσεως τῆς πρὸς αὐτοδιοίκησιν ἱκανότητος. Ἐκεῖ ἠσχολήθη ἰδίᾳ περὶ τὸ πρόβλημα τοῦ Ὀπίου, ἐχρημάτισε μέλος καὶ πρόεδρος διαφόρων Ἐπιτροπῶν καὶ Ἀποστολῶν καὶ τῷ 1923 διωρίσθη ἀντιπρόσωπος τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν εἰς τὴν ἐπὶ τῶν Ναρκωτικῶν Ἐπιτροπὴν τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν καὶ εἰς τὴν Γεν. Συνέλευσιν τῆς Κοινωνίας. Τῷ 1918, ἀφοῦ δὶς εἶχεν ἀπορρίψῃ τὴν Ἐπισκοπὴν τῆς Οὐασιγκτῶνος καὶ ἅπαξ τὴν τῆς Νέας Ἰερσέης, ἀπεδέχθη τὴν Ἐπισκοπὴν τῆς Δυτικῆς Ν. Ὑόρκης, ἧς ἕδρα τὸ Buffalo, ἐν τῷ ὁποίῳ εἶχεν ἀρχίσῃ τὸ ἐκκλησιαστικὸν αὐτοῦ στάδιον. Κατὰ τὸν πόλεμον ἀνεδέχθη τὴν ἀρχηγίαν τῆς κληρικῆς ὑπηρεσίας εἰς τὸ ἐν Γαλλίᾳ ἐκστρατευτικὸν Ἀμερικανικὸν σῶμα.

Κατὰ τὸ Προκαταρκτικὸν Συνέδριον, ὅπερ συνεκροτήθη ἐν Γενεύῃ τὸν Αὔγουστον τοῦ 1920, ὁ Ἐπίσκοπος Brent ἐξελέγη Πρόεδρος τοῦ Συνεδρίου ἐκείνου καὶ εἶτα τῆς Συνεχιστικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Παγκοσμίου Συνεδρίου «περὶ πίστεως καὶ διοικήσεως» καὶ μετέσχεν ἐνεργῶς τῶν προπαρασκευαστικῶν ἐργασιῶν αὐτοῦ. Κατ' Αὔγουστον τοῦ 1927 συγκροτηθέντος τοῦ Συνεδρίου ἐν Λωζάννῃ Πρόεδρος αὐτοῦ παμψηφεὶ ἐξελέγη ὁ Ἐπίσκοπος Brent. Ὅσοι ηὐτύχησαν νὰ μετάσχωσι τῶν ἐργασιῶν τοῦ Συνεδρίου ἐκείνου ἐνθυμοῦνται τὴν λαμπρὰν ἐναρκτήριον αὐτοῦ ὁμιλίαν ἐν τῷ Καθεδρικῷ Ναῷ τῆς Λωζάννης, ἥτις ἀπετέλει σοβαρὰν ἔκκλησιν πρὸς ἕνωσιν. «Ἡ θρησκεία μόνη, εἶπε, δύναται νὰ ἐλπίζῃ, ὅτι θὰ σώσῃ τὸν κόσμον, ὅστις ἀπώλεσε τὸν δρόμον αὐτοῦ, ἀλλ' ἡ θρησκεία αὐτὴ πρέπει νὰ εἶνε ἡνωμένη». Διευθύνας μετὰ δεξιότητος ἀπαραμίλλου τὰς ἐργασίας τοῦ Συνεδρίου αὐτὸς συνέταξε τὴν Εἰσαγωγὴν καὶ τὸν Ἐπίλογον εἰς τὰς «Ἐκθέσεις τοῦ Συνεδρίου», ὅπου οἱονεὶ προαισθανόμενος τὸ προσεχὲς αὐτοῦ τέλος ἔλεγε· «πρὸς τὴν νεολαίαν ἀτενίζομεν, ἵνα συνεχίσῃ τὸν πυρσὸν τῆς ἑνότητος». Οἱ Ὀρθόδοξοι ἰδίᾳ μετὰ συγκινήσεως ἀναμιμνησκόμεθα τὴν εὐγένειαν, μεθ' ἧς ἐν μέσῳ ἀπολύτου σιγῆς τοῦ Συνεδρίου ἔκρινε τὴν γενομένην ὑφ' ἡμῶν δήλωσιν. «Εὐγνωμόνως ἐκτιμῶμεν τὴν παρρησίαν τῆς Δηλώσεως... Εὐγνωμονοῦμεν τοὺς ἀδελφοὺς ἡμῶν Ὀρθοδόξους, διότι εἶπον εἰς ἡμᾶς μετὰ τόσης σαφηνείας ποῖαι εἶνε αἱ διαφοραί, αἵτινες καθιστῶσιν εἰς αὐτοὺς ἀδύνατον νὰ λάβωσι μᾶλλον θετικὴν στάσιν ἔναντι τῶν Ἐκθέσεων. Εἴμεθα εὐγνώμονες εἰς αὐτούς, διότι σήμερον εἴμεθα εἰς θέσιν νὰ κρίνωμεν σαφέστερον ἢ πρότερον τὴν ἄποψιν αὐτῶν... Τὸ Συνέδριον ἡμῶν δὲν ἀποσκοπεῖ εἰς τὴν ἐπίτευξιν πλήρους ὁμοφωνίας. Αὕτη δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ τότε μόνον, ὅταν ἕκαστος σέβηται τὰς πεποιθήσεις τῶν ἄλλων. Ἀναγνωρίζω, ὅτι εἶνε ἐκτάκτως δυσχερὲς νὰ λάβῃ τις τὴν στάσιν, ἣν ἔλαβον, καὶ τὴν ὁποίαν θὰ ἐπεθύμουν

νὰ εἴπω, ὅτι ἔλαβον μετὰ πολλῆς λεπτότητος». Τὸ βαθὺ θρησκευτικὸν αἴσθημα καὶ ἡ συναίσθησις τοῦ ἀναληφθέντος καὶ ἐπιδιωκομένου ἔργου τῆς ἄρσεως τῶν δυσχερειῶν εἰς τὴν ἕνωσιν τῶν Ἐκκλησιῶν ἀντανακλώμενα ἐπὶ τῆς αὐστηρᾶς αὐτοῦ μορφῆς καθίστων τὸν Ἐπίσκοπον Brent τὸν ἰδεώδη ἡγέτην μιᾶς τόσον πολυμελοῦς Συνελεύσεως. Ἡ εὐγένεια, ἡ σύνεσις, ἡ ἀληθὴς σοφία, ἡ συμπάθεια καὶ ἡ ἄκρα αὐτοῦ ἀγαθότης ἐξ ἄλλου εἵλκυον τὴν ἐκτίμησιν, τὸν σεβασμὸν καὶ τὴν ἀγάπην παντὸς προσεγγίζοντος αὐτόν. Θαυμασταὶ τῆς ὑπερόχου αὐτῆς προσωπικότητος δὲν ἦσαν τὰ μέλη μόνον ταύτης ἢ ἐκείνης τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλ' ὅλα τὰ μέλη τοῦ Συνεδρίου ἀνεξαιρέτως. Ἡ ἀπώλεια τοιούτου ἀνδρὸς δὲν δύναται ἢ νὰ προκαλέσῃ βαθεῖαν συγκίνησιν ὄχι μόνον ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς ἰδίας Ἐκκλησίας, ἀλλὰ καὶ ἐπέκεινα αὐτῶν καθ' ὅλον τὸν κόσμον καὶ παρὰ πάσαις ταῖς Ἐκκλησίας, μεταξὺ τῶν ἡγετῶν τῶν ὁποίων τόσους ἠρίθμει ἀφωσιωμένους φίλους. Ἂς εἶνε αἰωνία ἡ μνήμη αὐτοῦ.

*

Ὁ Μητροπολίτης Θυατείρων, εἷς τῶν ἀντιπροέδρων τοῦ Συνεδρίου καὶ τῆς Συνεχιστικῆς αὐτοῦ Ἐπιτροπῆς ἅμα λαβὼν γνῶσιν τοῦ θανάτου τοῦ Ἐπισκόπου Brent ἔσπευσε τῇ 28ῃ Μαρτίου νὰ ἀποστείλῃ τὸ ἑξῆς συλλυπητήριον τηλεγράφημα πρὸς τὸν Γεν. Γραμματέα τῆς Συνεχιστικῆς Ἐπιτροπῆς εἰς Βοστώνην τῆς Ἀμερικῆς:

«*Θρηνῶ βαρεῖαν ἀπώλειαν Προέδρου· Ἡ μνήμη αὐτοῦ θὰ παραμείνῃ ἀείποτε νεάζουσα μεταξὺ ὅλων ἐκείνων, οἵτινες ἀγωνίζονται ὑπὲρ τῆς ἑνώσεως. Δέομαι μεθ' ὅλων τῶν Ὀρθοδόξων ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῆς ψυχῆς αὐτοῦ ἐν εἰρήνῃ. Εἴθε ὁ Θεὸς νὰ ἐγείρῃ διάδοχον ἱκανόν, ὅπως συνεχίσῃ τὰς θαυμασίας ἐκείνου προσπαθείας ὑπὲρ συνεννοήσεως καὶ ἑνώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν*».

Συγχρόνως ἔδωκεν ἐντολὴν εἰς τὸν ἐν Λωζάννῃ Ἀρχιμ. κ. Κ. Βαλιάδην, ὅπως ἀντιπροσωπεύσῃ τὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν καὶ αὐτὸν προσωπικῶς κατὰ τὴν κηδείαν τοῦ Ἐπισκόπου Brent, ἥτις ἀπεφασίσθη νὰ γένηται ἐν τῇ αὐτόθι Ἀγγλικανικῇ Ἐκκλησίᾳ.

Ἡ κηδεία αὐτοῦ, εἰς ὃν ἐξαιρετικαὶ ἀπεδόθησαν τιμαὶ παρά τε τῶν πολιτικῶν καὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν ἀρχῶν τοῦ Canton du Vand, ἐγένετο μετὰ πολλῆς τῆς μεγαλοπρεπείας τῇ 12ῃ Ἀπριλίου. Τὸ φέρετρον κατετέθη ἐν τῷ Σωλέᾳ τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας κεκαλυμμένον ὑπὸ τῆς Ἀμερικανικῆς σημαίας, καθόσον ὁ Ἐπίσκοπος Brent ἐδικαιοῦτο εἰς στρατιωτικὰς τιμὰς ἕνεκα τῆς ἐν τῷ Ἀμερικανικῷ στρατῷ ὑπηρεσίας αὐτοῦ. Παρέστησαν κατὰ τὴν κηδείαν ὁ λοχαγὸς Price ἀντιπροσωπεύων τὸν στρατηγὸν Pershing, οἱ ἐν Λονδίνῳ καὶ Βέρνῃ πρεσβευταὶ τῆς Ἀμε-

ρικῆς, ὅλοι οἱ ἐν Ἑλβετίᾳ Ἀμερικανοὶ πρόξενοι, ὁ Γεν. πρόξενος τῆς Μεγ. Βρεττανίας, ἀντιπρόσωπος τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν, ὁ Σύνδικος τῆς πόλεως Λωζάννης καὶ ὁ τῆς Δημαρχίας αὐτῆς καὶ πλεῖστοι ἀντιπρόσωποι Ἐκκλησιῶν ἐκ τῶν συνεργαζομένων εἰς τὴν κίνησιν «περὶ πίστεως καὶ διοικήσεως». Μεταξὺ αὐτῶν ὁ Dean Beckman τῆς ἐν Παρισίοις Ἐπισκοπιανῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀμερικῆς, ὁ Ἀρχιμ. Κ. Βαλιάδης καὶ ὁ πρωθιερεὺς Ὀρλώφ, ἐκπροσωποῦντες τὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν, ὁ ἀντιπρόεδρος τῆς Συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Ἐθν. Ἐκκλησίας τοῦ Canton dn Vand, πολλοὶ καθηγηταὶ καὶ πάστορες. Κατὰ τὴν 10ην ὥραν εἰσῆλθον εἰς τὸν ναὸν οἱ μετέχοντες τῆς ἐπικηδείου τελετῆς ὁ καθηγητὴς Choisy, ὁ Dr Keller, ὁ καθηγητὴς Titias, ἀντιπροσωπεύων τὰς Εὐαγγελικὰς Ἐκκλησίας τῆς Γερμανίας, ὁ Bienemann, Ἀγγλικανὸς Ἐφημέριος Λωζάννης καὶ ὁ Dr E. Smith τῆς ἐν Γενεύῃ Ἀμερικαν. Ἐκκλησίας καὶ ὁ Dr A. Küry, Ἐπίσκοπος τῆς Παλαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας τῆς Βέρνης. Μετὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν τελετήν, καθ᾽ ἣν ἀνεγνώσθησαν αἱ νενομισμέναι ἐξόδιοι εὐχαὶ καὶ κατὰ παράκλησιν τὸ «ὁ Θεὸς τῶν πνευμάτων» ὑπὸ τοῦ Ἀρχιμ. Κ. Βαλλιάδου, ἐψάλησαν δύο ὑπέροχοι ὕμνοι μεταπεφρασμένοι εἰς τὰς γλώσσας γερμανικήν, γαλλικὴν καὶ ἑλληνικήν, ὁ δὲ ἐν Γενεύῃ ρωσικὸς χορὸς ἔμελψε κατανυκτικῶς τὸ «αἰωνία ἡ μνήμη». Τὸν νεκρὸν προσεφώνησεν ὁ Dean Beckmann ἐξάρας τὸ ποιμαντικὸν ἰδίᾳ ἔργον αὐτοῦ, ὁ Dr Keller τονίσας τὸν ἐνθουσιασμὸν αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς παγκοσμίου εἰρήνης καὶ τῆς ἑνώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν, ὁ Σύνδικος Rosset ὑπομνήσας δι᾽ εὐστόχων λέξεων τὴν ζωηρὰν ἐντύπωσιν, ἣν ὁ Ἐπίσκοπος ἀφῆκε κατὰ τὴν προεδρείαν τοῦ ἐν Λωζάννῃ Παγχριστιανικοῦ Συνεδρίου καὶ τέλος ὁ Dr Smith εὐχαριστήσας τὰς ἀρχὰς τῆς Λωζάννης διὰ τὴν ἐπιδειχθεῖσαν ὑπ᾽ αὐτῶν συμπάθειαν. Ὁ νεκρὸς τοῦ Ἐπισκόπου Brent, ἐκφράσαντος τὴν ἐπιθυμίαν, ὅπως ἐνταφιασθῇ ἐν Λωζάννῃ ἐτάφη ἐν τῷ Κοιμητηρίῳ τῆς πόλεως καὶ ἐν χώρῳ παραχωρηθέντι ὑπὸ τῆς Δημαρχίας.

Θερμὰ καὶ ἐξαίροντα τὴν συμβολὴν τοῦ Ἐπισκόπου Brent εἰς τὸ ἔργον τῆς ἑνώσεως καταφθάνουσι πανταχόθεν τὰ συλλυπητήρια τηλεγραφήματα καὶ γράμματα πρὸς τὸν Γενικὸν Γραμματέα τῆς Συνεχιστικῆς Ἐπιτροπῆς. Θὰ ἦτο λίαν μακρὸν ἔργον ἡ παράθεσις ἔστω καὶ ἐν περιλήψει ὅλων τῶν κρίσεων περὶ τοῦ ἀοιδίμου Ἐπισκόπου Brent. Ἀρκούμεθα νὰ παραθέσωμεν δύο ἐξ αὐτῶν. Ὁ προσωρινὸς Πρόεδρος τῆς Ἐκτελεστικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Συνεδρίου Rev. I. Ross Stevenson γράφει: «Ὅλοι, ὅσοι ἐγνώριζον, ἐτίμων καὶ ἠγάπων αὐτὸν θὰ ἀποδεχθῶσι τὴν μετάκλησιν αὐτοῦ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῶν πρωτοτόκων ὡς νέαν ἀφορμὴν βαθυτέρας πίστεως καὶ ἀγάπης πρὸς τὴν ἑνότητα, τὴν ὁποίαν Ἐκεῖ-

νος τόσον σοβαρῶς ἐκήρυττεν ἑρμηνεύων σαφῶς τὸ πνεῦμα καὶ τὴν βουλὴν τῆς Κεφαλῆς τῆς Ἐκκλησίας». Ὁ δὲ Rever. S. Parky Cadmann γράφει: «Ὁ βίος αὐτοῦ παροτρύνει ἡμᾶς, ὅπως μείνωμεν «ἑδραῖοι, ἀμετακίνητοι, περισσεύοντες ἐν τῷ ἔργῳ τοῦ Κυρίου πάντοτε». Οὐδεὶς πιστότερος καὶ γενναιότερος στρατιώτης τοῦ Σταυροῦ μετέστη ἐν ταῖς ἡμέραις ἡμῶν εἰς ἀπόληψιν τῆς ἀποκειμένης αὐτῷ ἀμοιβῆς. Ἀνεπαύθη ἀπὸ τῶν κόπων αὐτοῦ καὶ τὸ παράδειγμα αὐτοῦ ἑλκύει τὰς ψυχὰς ἡμῶν πρὸς τὴν ἰδικήν του, ὡς ἡ φλὸξ ἑλκύεται πρὸς τὴν φλόγα».

† Θ. Γ.

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗ

Τῇ 13ῃ λήξαντος μηνὸς ἡ Α. Θ. Παναγιότης, ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ. κ. **ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ Ο Γ΄**, ὁ ἀπὸ Νικαίας ἦγε τὴν τετάρτην ἐπέτειον τῆς ἐκλογῆς καὶ ἀναρρήσεως αὐτοῦ εἰς τὸν Ἁγιώτατον Ἀποστολικὸν καὶ Πατριαρχικὸν Οἰκουμενικὸν Θρόνον.

Τὴν χαρὰν τῆς Ἐκκλησίας ἐπὶ τῷ εὐτυχεῖ γεγονότι διηρμήνευσε δι' εὐφραδοῦς προσλαλιᾶς ὁ πρῶτος τῇ τάξει τῶν συνοδικῶν μητροπολιτῶν Σεβασμ. Μητροπολίτης Γέρων ἅγιος Δέρκων κ. Φώτιος ἐν τῇ συνοδικῇ συνεδρίᾳ τῆς ἡμέρας ἐκείνης, ἀπήντησε δὲ μετὰ συγκινήσεως ἡ Α. Θ. Παναγιότης εὐχαριστήσασα.

Μετὰ τὴν λῆξιν τῆς συνοδικῆς συνεδρίας προσῆλθον οἱ Πατριαρχικοὶ ὑπάλληλοι, κληρικοὶ καὶ λαϊκοί, ἡγουμένου τοῦ Πανοσ. Μ. Πρωτοσυγκέλλου κ. Γερμανοῦ, ὅστις διὰ καταλλήλου προσφωνήσεως ἐξέφρασε τὰ βαθύτατα αἰσθήματα σεβασμοῦ, εὐγνωμοσύνης καὶ ἀφοσιώσεως τῆς Πατριαρχικῆς Αὐλῆς πρὸς τὸ Σεπτὸν πρόσωπον τῆς Α. Θ. Παναγιότητος.

Ἡ «*'Ορθοδοξία*», ὑποβάλλουσα εὐλαβῶς τὴν ἔκφρασιν τοῦ βαθυτάτου αὐτῆς σεβασμοῦ ἐπὶ τῇ εὐτυχεῖ ταύτῃ ἐπετηρίδι πρὸς τὴν Α. Θειο-

τάτην Παναγιότητα, εὔχεται Αὐτῇ ὑγείαν ἀκλόνητον ἐν τῇ ἱερᾷ καὶ ὑψηλῇ Αὐτῆς διακονίᾳ.

*
* *

Ἐπὶ τῇ ἐπετείῳ τῆς Πατριαρχικῆς ἐκλογῆς. — Τῇ 14ῃ λήξαντος μηνός, Κυριακῇ τῶν ἁγίων Πατέρων, ἐτελέσθη ἐν τῷ Πανσέπτῳ Πατριαρχικῷ Ναῷ πανηγυρικὴ ἀρχιερατικὴ λειτουργία, ἐν συρροῇ εὐσεβοῦς ἐκκλησιάσματος, ἱερουργοῦντος τοῦ Σεβ. Μ/του Νεοκαισαρείας κ. Ἀμβροσίου. Ἡ Α. Θ. Παναγιότης παρηκολούθησε τὴν ἱερὰν λειτουργίαν ἐν τῷ ἱερῷ Βήματι.

Πατριαρχικαὶ χοροστασίαι.— Εὐλαβεῖ προσκλήσει τῆς οἰκείας Ἐκκλησιαστικῆς Ἐπιτροπῆς ἡ Α. Θ. Π. ἐχοροστάτησεν ἐν τῷ ἱ. ναῷ Βαφεοχωρίου, γενομένη τιμητικώτατα δεκτή. [5]

— Ἐν συρροῇ πυκνοῦ ἐκκλησιάσματος ἡ Α. Θ. Π. ἐχοροστάτησεν ἐν τῷ Πανσέπτῳ Πατριαρχικῷ Ναῷ ἐπὶ τῇ ἑορτῇ τῆς Μεγαλομάρτυρος καὶ πανευφήμου Εὐφημίας [11], ἧς τὸ ἱερὸν λείψανον φυλάσσεται, ὡς γνωστόν, ἐν τῷ ὡς ἄνω ἱ. Ναῷ.

Ὀνοματικαὶ ἑορταί.—Τὸν ἑορτάζοντσ [22[Μακαριώτατον Πατριάρχην-Ἀντιβασιλέα τῆς Ρουμανίας κ. Μύρωνα ἡ Α. Θ. Παναγιότης συνεχάρη τηλεγραφικῶς. Ἡ Α. Μακαριότης ἀπήντησεν εὐχαριστοῦσα.

—Ἡ Α. Θ. Παναγιότης ἐπισκεψαμένη κατ᾿ οἶκον συνεχάρη τὸν σεβ. Μ/την Θεοδωρουπόλεως κ. Λεόντιον [18 Ἰουνίου] ἐπὶ τῇ ὀνοματικῇ αὐτοῦ ἑορτῇ.

— Τὸν ἑορτάζοντα Θεοφ. Ἐπίσκοπον Λεύκης κ. Παγκράτιον [9], ἀρχιερατικὸν προϊστάμενον τῆς Κοινότητος Κουρτουλούς (Ταταούλων), συνεχάρη ἀπὸ μέρους τῆς Α. Θ. Π. ὁ πανοσ. Μ. Ἀρχιμανδρίτης καὶ Ἀρχιδιακονεύων κ. Φιλόθεος.

— Πρὸς τὸν ἑορτάζοντα Σεβ. Μ/την Γέροντα ἅγ. Κυζίκου κ. Καλλίνικον τὰς Πατριαρχικὰς προσρήσεις διεβίβασεν ὁ Πανοσ. Μ. Πρωτοσύγκελλος [29].

— Τὸν ἑορτάζοντα σεβ. Μ/την Ἐλασσῶνος ἡ Α. Θ. Παναγιότης συνεχάρη τηλεγραφικῶς.

— Καταλλήλως διεβιβάσθησαν αἱ Πατριαρχικαὶ εὐχαὶ καὶ πρὸς τὸν ἑορτάζοντα Πανοσ. Δευτερεύοντα κ. Καλλίνικον.

Ἐπίσημοι ἐπισκέψεις.—Τὴν Α. Θ. Π. ἐπεσκέψατο ὁ ἐνταῦθα ναυτικὸς ἀκόλουθος τῆς Ἑλλάδος κ. Ἰ. Χαλκιόπουλος μετὰ τῆς συζύγου αὐτοῦ καὶ περιῆλθεν ἀκολούθως τὸν Πατριαρχικὸν Οἶκον καὶ τὸ Σκευοφυλάκιον.

Ἱερὰ Πατριαρχικὴ Μονὴ Ζωοδόχου Πηγῆς [Βαλουκλῆ].— Εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ ἱερομ. Ἀμβροσίου Καραδάνου, ἐφημέριος τῆς ἱερᾶς ταύτης Μονῆς διωρίσθη ὁ ὁσιολογ. ἀρχιμανδρίτης Γεράσιμος Καλοκαιρινός.

ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ

Ἀσθένεια Συνοδικοῦ. — Μεταβὰς ὁ Πανοσιολ. Ἀρχιγραμματεὺς τῆς ἱ. Συνόδου Ἀρχιμ. κ. Μάξιμος παρὰ τῷ ἀσθενοῦντι ἐκ τῶν Συνοδικῶν σεβ. Μ/τῃ Σηλυβρίας κ. Εὐγενίῳ διεβίβασε τὰς εὐχὰς τῆς Α. Θ. Παναγιότητος καὶ τῆς ἁγίας καὶ Ἱ. Συνόδου ὑπὲρ ταχείας ἀναρρώσεως αὐτοῦ.

Κανονικὴ ἄδεια.—Ἐπετράπη τῷ ἐν Βαρσοβίᾳ Πατριαρχικῷ Ἀποκρισαρίῳ θεοφιλεστάτῳ Ἐπισκόπῳ Τραχείας κ. Ἀλεξάνδρῳ, ὅπως ἐπὶ ταῖς θεριναῖς διακοπαῖς μεταβῇ εἰς Λειψίαν δι᾿ ἀτομικὰς αὐτοῦ ὑποθέσεις.

Χειροτονία. — Αἰτήσει τῆς Ἐφορείας τῆς ἐν Χάλκῃ ἱ. Θεολογικῆς Σχολῆς ἐπετράπη ἡ εἰς διάκονον καὶ ἱερέα χειροτονία τοῦ ὡς ἐπιστάτου τῆς τελευταίας ταύτης προσληφθέντος Ἀντωνίου Ἰ. Γκάτζου, φέροντος τὰ ἀπαιτούμενα προσόντα.

Ἀρχιεπισκοπὴ Β. καὶ Ν. Ἀμερικῆς. — Διὰ γράμματος αὐτοῦ ἀπὸ 3 παρελθ. Ἰουνίου ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀμερικῆς κ. Ἀλέξανδρος πληροφορεῖ ὅτι, ἀποφάσει τῆς περὶ αὐτὸν Ἐπαρχιακῆς Συνόδου, ἀντιπρόσωπος ἐν Ἀθήναις τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀμερικῆς διωρίσθη ὁ κ. Μιχαὴλ Γαλανὸς διὰ τὰ τυχὸν ἐν Ἑλλάδι ζητήματα αὐτῆς.

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ

Τῇ 9ῃ λήγοντος ἡ Α. Μακαριότης ὁ Πατριάρχης Ἱεροσολύμων κ. Δαμιανὸς προσεβλήθη ὑπὸ ἡμιπληγίας. Ἡ κατάστασις ὅμως τοῦ ἀσθενοῦς Πρωθιεράρχου, νοσηλευομένου ἐν τῇ ἱ. Μονῇ τῶν Γαλιλαίων Ἀνδρῶν ἐπὶ τοῦ Ὄρους τῶν Ἐλαιῶν, ὁσημέραι βελτιοῦται. Ἐν πάσῃ ὅμως περιπτώσει ἔχει ἤδη ἀντιμετωπισθῇ καὶ τὸ ἐνδεχόμενον τῆς διοικήσεως τοῦ Πατριαρχείου δι' Ἐπιτροπείας.

Κατ' ἐντολὴν ὁ Ἀρχιγραμματεὺς κ. Μάξιμος ἀπηύθυνε τηλεγράφημα διερωτῶν ἀπὸ μέρους τῆς Α. Θ. Π. καὶ τῆς Ἱ. Συνόδου περὶ τῆς ὑγείας τοῦ Μακαριωτάτου καὶ διαβιβάζων εὐχὰς αὐτῶν ὑπὲρ τῆς ταχείας αὐτῆς ἀποκαταστάσεως. Ἀπήντησεν ὁ Ἀρχιγραμματεὺς Ἀρχιμ. κ. Ἐπιφάνιος διαβιβάσας εὐχαριστίας τῆς Α. Μακαριότητος καὶ πληροφορῶν ὅτι ἡ κατάστασις τοῦ ἀσθενοῦς βαίνει βραδέως μὲν ἀλλ' ἀσφαλῶς πρὸς ἀνάρρωσιν.

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΡΟΥΜΑΝΙΑΣ

Τῇ 7ῃ λήγοντος ἀφίκετο ἐνταῦθα ὁ Θεοφιλέστατος Ἐπίσκοπος Τιρκοβιστεάνου κ. Τίτος Σεμένδρια, Βικάριος τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Βουκουρεστίου, μέλος τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τοῦ Ρουμανικοῦ Πατριαρχείου καὶ Διευθυντὴς τῆς Ἀρχιγραμματείας τῆς Ἱερᾶς Συνόδου Ρουμανίας. Ἡ Α. Θεοφιλία ἐκόμισεν ἐπιστολὴν τῆς Α. Μακαριότητος τοῦ Πατριάρχου-Ἀντιβασιλέως τῆς Ρουμανίας κ. Μύρωνος πρὸς τὴν Α. Θ. Π. μετὰ τῆς ἐντολῆς, ὅπως ἀναπτύξῃ καὶ προφορικῶς «τὰς σκέψεις καὶ ἀντιλήψεις τῆς Α. Μακαριότητος ὅσον ἀφορᾷ τὰ ἐπείγοντα ζητήματα τὰ ἀπασχολοῦντα τὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν, ἅτινα εἶνε ὁ ἑορτασμὸς τοῦ Πάσχα διὰ τὸ ἔτος 1930 καὶ ἡ σύγκλησις Πανορθοδόξου Συνόδου, ἥτις πρόκειται νὰ συγκληθῇ». Ἡ Α. Θ. Παναγιότης ἐδέχθη εἰς ἀκρόασιν τὸν ὡς ἄνω Πατριαρχικὸν ἀπεσταλμένον, φιλοξενηθέντα κατὰ τὸ ἑβδομαδιαῖον διάστημα τῆς ἐνταῦθα διαμονῆς του ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ξεναγοῦ ὁρισθέντος συνοδικῶς τοῦ Ἀρχιγραμματέως τῆς Ἱ. Συνόδου Ἀρχιμανδρίτου κ. Μαξίμου. Ἀναχωρήσαντα τῇ 16 ἰδίου μηνὸς ἡ Α. Θ. Παναγιότης ἐπεφόρτισε νὰ ἐπιδώσῃ ἀπαντητικὴν ἐπιστολὴν λέγουσαν ὅτι «ἡ Ἐκκλησία τῆς ΚΠόλεως ἐν τῷ ζητήματι τοῦ Πασχαλίου, ἐφ' ὅσον οὐδεμία ἤθελεν ἐπέλθῃ τροποποίησις γινομένη διὰ τῆς γενικῆς Προσυνόδου, μέλλει ἀκολουθεῖν καὶ ἑφεξῆς τῇ τάξει τοῦ μέχρι τοῦδε ἐν ἰσχύϊ παλαιοῦ Πασχαλίου, κατ' αὐτὸ δὲ ἑορτάσει καὶ τὸ τοῦ προσεχοῦς ἔτους Ἅγιον Πάσχα (=ἤτοι τῇ Κυριακῇ 7/20 Ἀπριλίου)· ὅσον δ'

ἀφορᾷ εἰς τὸ ζήτημα τῆς συγκλήσεως τῆς Προσυνόδου ταύτης, ὅπερ μελετᾶται νῦν ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ΚΠόλεως, περὶ τούτου ἐγκαίρως μέλλει αὕτη πληροφορῆσαι τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ρουμανίας».

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἐπὶ τῇ συγκλήσει εἰς Σύνοδον ἁπάσης τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν ἀπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου κανονικῶς ἐξαρτωμένων Ἱεραρχῶν, ἡ Α. Μακαριότης ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν κ. Χρυσόστομος ἀπέστειλεν ἀπὸ 28 παρελθόντος μηνὸς Ἰουνίου τῇ Α. Θ. Παναγιότητι τὸ ἑξῆς τηλεγράφημα:

Ἀθῆναι, 28 Ἰουνίου 1929.

Παναγιώτατον Πατριάρχην ***Βασίλειον***

Σταμπούλ.

«Ἱερὰ Σύνοδος Ἱεραρχίας Ἐκκλησίας Ἑλλάδος, συνεδριάζουσα πρὸς μελέτην ἐσωτερικῶν ζητημάτων, ὑποβάλλει μετ' ἀπείρου σεβασμοῦ ἐγκάρδιον χαιρετισμὸν Μεγάλῃ Χριστοῦ Ἐκκλησίᾳ, ἐπικαλουμένη εὐχὰς Ὑμετέρας Παναγιότητος».

Ἀθηνῶν ***Χρυσόστομος.***

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης ἀπήντησεν ὡς ἑξῆς:

Φανάριον, 4 Ἰουλίου 1929.

Ἀρχιεπίσκοπον ***Χρυσόστομον***

Ἀθήνας.

«Συνέλευσις ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἀγαπητῶν ἀδελφῶν πληροῖ εὐφροσύνης Μητέρα Ἐκκλησίαν. Κύριος εὐλογήσαι, κατευοδώσαι ἐργασίας».

Πατριάρχης ***Βασίλειος.***

*
* *

† ***Ἀρχιμ. Εὐσέβιος Ματθόπουλος.***— Τῇ 29 παρελθ. Ἰουνίου ἐξεδήμησε πρὸς Κύριον ὁ ἀρχιμ. ***Εὐσέβιος Ματθόπουλος.*** Μετὰ τὴν ἐγκύκλιον παίδευσιν περατώσας καὶ τὰς πανεπιστημιακὰς αὐτοῦ σπουδὰς περιήρχετο τὰς κώμας καὶ τὰ χωρία τῆς Ἑλλάδος εὐαγγελιζόμενος τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ μετὰ σπανίου ζήλου καὶ ἀφοσιώσεως. Ἡ διδασκαλία του ἡ ἁγνὴ καὶ ἀπέριττος προσείλκυε πλῆθος πολύ, οὗ ἕνεκα ἐν Ἀθήναις ἐσχημάτισε τὸν πρῶτον πυρῆνα θεολόγων, ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν «***Ζωή***», ἐκδοὺς ὑπὸ τὸ αὐτὸ ὄνομα καὶ περιοδικὸν ἀξιόλογον, ἐν ᾧ πλεῖστα ὅσα ἔγραψε, μεταξὺ τῶν ὁποίων διακρίνεται ἡ ***Ἑρμηνεία εἰς τὰς Ἐπιστολὰς τοῦ Ἀποστόλου Παύλου.*** Εἰς ἰδιαίτερον βιβλίον ἐξέδωκε πρωτότυπον ὅλως ἔργον «***ὁ προορισμὸς τοῦ ἀνθρώπου***». Ἡ δρᾶσις τοῦ κληρικοῦ τούτου εἶναι καὶ διὰ τοῦτο ἀξιοσημείωτος: ὅτι συνέβαλε μεγάλως εἰς τὴν καλλιέργειαν καὶ συνέχισιν τῆς θρησκευτικῆς ζωῆς ἐν Ἑλλάδι.

Ἡ «***Ὀρθοδοξία***» εὔχεται ὑπὲρ ἀναπαύσεως τοῦ ζηλωτοῦ κληρικοῦ, δεομένη, ὅπως οἱ συνεργάται αὐτοῦ συνεχίσωσι τὸ ὡραῖον ἐκείνου ἔργον.

Müdir mes'uli : *Meletios Lukakis*